

zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 426666 - PREZIOA 7 PEZETA

EUREKA!

Aspaldi aspaldian bila eta eskuratu nahiaz ari ginen hori, aurkitu eta eskura dugu: **ADITZ LAGUNTZAILE BATUA**, halajainkoa!

Aspaldidanik Euskaltzaindiaren talde berezi bat ari zitzaigun jo ta ke aditz laguntzailea batu-bide batetan abia zekigun. Hori bagenekien; baita oso aurreratua zuela ere. Bagenekien ere aurten bertan behin eta betiko zigutela lan astun hori eta, froga bide, multikopiaz eginiko zerrenda bat eskura ahal ukan genuen.

Hara baina, zerrenda horrek "zuzenketa batzu" (oraindik ere) behar omen zuen ukan eta betikotasun batetan luzatuko ote zitzaigun beldur ginen horren egarri gintuzuen zenbait.

Horregatik, Azaro honen lean —Domusantu— Durangoko euskal liburu eta disko azokan nire oinak jarriaz batera aditz laguntzaile batu horretaz galde egin nuen. Lehenik ez zidan inork erantzun garbirik eman, baina Xabier Kintanarekin topo egin nuen eta honek bai, honek eman zidan argitasunik: "Hara, gaur hemen bertan ukan behar genukeen, baina atzo, azken ordu batez halako bikoiztasun bat edo beste moztu eta benetako batasun batez ager dakigun, apaindurik inprimategian sartu genuen geure aditz batu hori. Datorren larunbatean, hau da, etzi, hemen izango da salgai".

Liburu mordoxka bat eros eta emazte eta semearekin etxera nintzen aditz laguntzaile batu dohatsu hori gabe. Berriz ere luzetsi zitzaidan.

Larunbatean Durangon ninduzuen berriz ere. Lehenik, ezer baino lehen, **ADITZ LAGUNTZAILE BATUA** erosi nuen: hamar hogereko. Bai merke, hainbeste eta hainbeste kostatako hezur ausnargaitza eta hainbat eta hainbat gehiagoko balioa duen aditz batua gure euskara literarioaren arnasakide! A zelako aurrera bidea euskara irakasle-ikasleentzat! Haurra jostailu berriarekin baino pozago nintzen.

Horren behar eta premia larria ote genuen, bada, aditz batu hori dela-ta? Noski baino noskiago, bai. Zenbait formaz ere genekien nondik jo eta ez genekien ere horietarik zein onartua izan zen: nintzake ala nintzateke ala nintzateke?; gintuzkete ala gintuzteke?; nindukean ala nindukeen?; daukute ala digute?; dizaizkizuedan, dezaizkizuedan, dizazkizuedan... ala diezazkizuedan? eta abar eta abar.

Badakigu, hizkuntza eta linguistika arrazoiak alde batetara utzirik maiz, demokrazia bidean —eta nola-baiteko tratuz ere— erabaki dena forma bat baino gehiago: "Zuk adizkera hau onar badiezadazu, nik beste hori onartuko dizut; zure hori onar dezadan nire hau onar ezazu". Dena den, aditz laguntzaile batu bat lortu digute. Ordua genuen. Bejondeizuela!

Zernolataz ote zaigu erabilgarri aditz batu hau? Zeinentzat egin? Guztiontzat ote, benetan? Ez ote zaigu euskalkien aurka eta hilgarri? Benetan batu eta elkartuko ote gaitu —hatxeak ez ezik— aditz

EUSKERA

Euskaltzaindiaren lan eta egiteak
Trabajos y actos de la Academia de la Lengua Vasca
Travaux et actes de l'Académie de la Langue Basque



ADITZ LAGUNTZAILE BATUA

(Separato)

XVII
1973
BILBAO

bateratu honek euskaldun guztioi, baina batibat euskaldun idazleok?

Liburuxka beraren hitzaurrean honela agertzen digu, aditz bateratze talde berezi horren buru denez, Mitxelena jaunak, ezin garbiago, **ZENBAIT ARGITASUN ETA ARGIBIDE** idazpurupean:

"Hau ez da irakaspide bat: irakasle ikasientzat egin izan da, ez ikasleentzat. Alfer lana litzateke, beraz, hemen ez dauden argibide bila honera jotzea: irakasleari dagokio forma hauek nola erabili behar diren irakastea, batzuen eta besteen arteko bereizkuntzak agertzea. Irakasle bakoitzaren eginbidea izango ere da nola —zein ordenatan—, eta noraino behar zaizkion adizkiak ikasle sail bakoitzari irakatsi".

"Norentzat eta zertarako aritu garen galdutako didazue, behar bada. Erantzuna eta ihardespena aspaldixko ezaguna bada ere, ez da agian alferreko izango zaharrak hemen berritzea. Halaz guztiz ere, izango da, segur aski, entzungor egingo duenik".

Neronek azpimarkatu ditudan hitz horietan datza neure kezka eta beldurra ere. Ea hatxez eta hatxe gabe diren zenbaitzuk benetan euskaldunon batasuna nahi duten. Horra hor, edo hemen, horretarako frogabide bikaina. Geroak esango digu nor nondik dabilkigun.

Honela darrai Mitxelena jaunak:

"Hobeko dut lehenbizi esan zertarako ez den egin. Ez du euskalkiak eta euskalkietako —batez ere, euskalki landuetako— aditza saihesteko eta suntsitzeko asmorik. Nola arbuia dezake Euskaltzaindiak euskal-

NON ZER

- **UDAZKENA**
Ugalde ... 3 garrenean
- **«REALPOLITIK» ETA... GOROTZA**
Larresoro ... 3 garrenean
- **CHILE ETA IPAR AMERIKA**
Elustondo ... 5 garrenean
- **ESKUIN ALDERA**
ETA EZKER ALDERA (II)
Azurmendi ... 6 garrenean
- **MUSIKA**
Garbizu ... 7 garrenean
- **GOTZAIGOA ALA GOTZAIGINTZA**
Mujika ... 11 garrenean

Imanol Laspiur

dunena den gauzarik? Euskalkiek badute gure artean, onenean edo gaitzenean ere, luzaroko bizitokirik, ahoz eta izkribuz. Aspaldidanik, ordea, zenbaitek, gero eta gehiagok, nahi du gurean euskalkien bereizkuntzen gainetik eta urrutiago legokeen hizkera bat: nahi du eta behar du. Zatituta eta berezi dagoen etxeak ez omen du iraungo; ezta ere, dirudienez, bihotz-errietako etendurak eta ezberdintasunak gainditzeko gauza ez den hizkuntzak. Eta gauza ez bada, ez dadila behintzat izan guk, euskaldunok, beharrezko uste genituen eginahalak egin ez ditugulako egin behar genituen orduan".

Batasunaz beste hitz zorrotz, egiazti eta zoragarriak esanaz honela dio: "guztietzat, hiltun trebe eta dorpeentzat, irakasten dira". Ez elaberri eder eta poema zoragarriak sor ditzaten, baizik eta edozein, eguneroko premien asegarri, prosa hizkera biluzi, zehatz, zorrotz eta zailu baten jabe izan dadin, herriak eta eskualdeak zehar elkarren arteko har-emanetarako mintza eta adierazpide landu eta bateratua da non-nahi ikasten eta irakasten dena. Ez dezala, behinik-behin, inork egiaz esan gure artean gogo lukeen tresna falta zaionik".

"Hemen bildurik daudenak, gainera, ez dira atzerrian bilduak, are gutiago inoren amets herrian: direnak, euskalkietarik hartuak dira. Ez oraingo euskalki bakar batetik, jakina, lehenagoko eta egungoen artean baino. Joera bat hartu behar izan dugu —norakoa den, laster igerriko dio irakurle zuhurrak—, baina ezin bestean, alde guztietara makurtzeko eta hedatzeko genuen gogo biziari gogor eginaz".

Zorionez, inoiz ez bezalako nahimen ona izan da Euskaltzaindian eta horrela agertzen du ere Mitxelena berak: "nagusi agertu da beti batasun egarria".

Aditz batu honekin ez bide dugu bat-batean egarri dugun batasun hori lortuko. Honetaz, begira nola darraien Mitxelenak: "Batasuna ez da erdietsiko idazleek lehenbizi, hiltunek gero, forma berdinak eta berberak onhartu eta erabiliko dituztenean baizik. Euskaltzaindiak batasun bide bat eskeintzen die euskaldunei...".

Horra hor, gure ikasbide ederra. Edozein naziok eta herri landuk beren hizkergien gainetik lortu ahal izan duten hizkuntza ofizial bateratu horien antzera, benetako urrats sakona eman digu Euskaltzaindiak gero eta betirako euskara baten lagunagari eta sustrai dateken aditz laguntzaile batu horretan. Aita Fernando Mendizabalek honela idatzi emen zuen Alemaniatic Euskaltzaindiara, harrituta, baina ezaizzen guttiagorako: "Orain bi-hiru urtetako gauzen egoera ikusi eta nork sinetsi behar zuen hain denbora gutitan maila hortara heltzea posible zenik?".

Lan handia egin du "aditz baturako talde berezi horrek". Aditzaren aldetik txarrena egin dela esango nuke: laguntzailea batu. Beste aditzen eta sintetikoen batasuna errazagoa dela uste dut.

Zorionak eta esker mila lan bikain horretan ari izan zaretan euskaltzain guztioi. Denontzat ongari begiku.

FELIPE URIARTE, «TXIMIST» TALDEKO GAZTEENA

Otsallean Everest mendiruntz abiatuko dira

«Tximist» taldea osatzen duten euskaldun mendizale onenetakoak, datorren urtean Everest mendi larria igotzeko asmoz gertutzen ari zaizkigu. Ez da txantxetako gauza lortu eta irixi nahi dutena!

Felipe Uriarte dugu Tximist taldeko bat. Pasai Donibanen jaioa eta parte hartuko duten taldeko gazteena hain zuzen.

Kalean arkitu dugu etxeruntz zihoalarik. ZERUKO ARGIA asteroko honentzat zenbait galdera erantzungo ote ligukeen, erregutzen diogu. «Gogotik!, euskal asteroko hau oso maitea bai diat», esan digu. Hona bada Felipe adiskideak erantzundakoak.

—Mutil kozkorretan mendi zaletasun gehiegirik ez huen; noiz hasi hintzen eska'atzen?

—Mutil kozkorretan, hik ongi dioanez, ez nian mendi zaletasun gehiegirik senditzen. Heme-retzi urte bete arte, mendirako gogorik eta zaletasunik ez nian nabaitu; eta 21 urte nituelarik eskalada ikastaro bat egin nian. Ikastaro honetan, orain taldekide izango ditudan R. Gallardo eta L. M. Abalde, irakasle izan nizekian hain zuzen ere.

—Bizi garen gizarte aspergarri honetatik «Ihes» egiteagatik, eskalatzen ote duk?

Ez horixe! Bizitzari helburu bat bilatze arren, eskalatzen diat. Gaurko gizarteak izan ere, xede gabeko bizitza eskeintzen bai ziguk. Mendiak, arrixku haundiko mendiak, berebiziko barne-ezagutze berezia eman zidak; barne-ezagutze hau, beste aldetik, edozein ekintzatan lort dezakegula deritzat, bai zientzian, bai filosofian, bai olerkigintzan eta abar, norbera errotik eta funtsetik dedikatuz gero.

Mendiak harremanetan jartzen gaituk izadiak. Gizonok betidanik izan ohi diagu hurbiltze hau; baina, azkeneko 50 urte hauetan, gizarte industrializatu honek, aldendu eta baztertu egin gaitu izaditik.

—Zer-nolako preparazioa daramak, gorputza arin eta gertu izan dezaan?

Egunero aritzen nauk zenbait korrikalari adiskideekin ejerjizio bereziak egiten. Astegunetan, ahal dudan neurrian, inguruko mendixka gailurretara igotzen nauk. Igandero, berriz, mendi haundietara abiatzen nauk. Pirinioetara gehienetan.

—Everest a'dera abiatzeko haizela eta, zoratzen egongo haiz noski?

Nahiz-eta Everest mendia zenbaitetan menderatua izan, biziki zoraturik negok ibilialdi honetan parte hartzeko. Mendizaleontzat, betiko amets zoragarria, egia bihurtzea duk. Mundu honetako mendi aunitz ezagutzeko irriki bizia diat. Urrun daudela? Ez zaidak axolarik! Han zeudek eta haruntz joango nauk!

—Tximist taldeko gazteena haiz. Zergatik aukeratu hintuen?

Andesera joan zen taldetik sortua duk Everest mendira abiatzeko asmoa. Talde hau aritu huen zenbait mendizale biltzen. Hoi en artean ni aukeratu nindutean. Ni taldeko gazteena izatea beraz, hala beharrez izan duk.

—Talde berruan zer eginkizun beteko duk?

—Taldeko guztiok diagu geure betebeharra. Hemen, abia aurretik, Alfonso Alonsok eta biok, janaria gertutzea eta aukeratzea izango duk geure eginkizuna. Han, Everest-ko bidean, «BETI GORUNTZ» izango duk eguneroko leloa.



Felipe Uriarte, harkaitzez harkaitz mendiaz goiti

—Mendi gailurrera iritxiko al haiz?

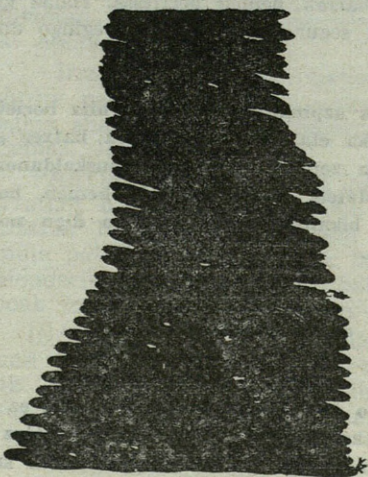
—Gure helburua hauxe duk: taldeko bi, edozein gailurretara irixtea. Bakoitzak jakina, bere barruan, nork berak igo nahi lukeala pentsatzen dik; baina, gailurrera igotzeko aukeratuak izango direnei, prest gaudek laguntzeko.

—Eskalatzen hasi berriak edo hastekoak diren gazteentzat, zer aholku edo kontseju duk?

—Bi aholku, batez ere, emango nizkiek mendizale gazteei: A) Benetako mendi kirola, gogorra denez gero, eskalatzen hasi berriak direnentzat batipat, mendizaleak preparazio haundia eta berezia behar duela. Nere ustez, gutxienez, astero behar liake entrenatu. B) Eskalariaren akats haundiena zera dela, harrokeria eta fanfarrokeria; apaltasuna berriz birtute gorena. Lehenengo utz dezagun mendizaleok eta bigarrena geuregana dezagun.

Hemen amaitu dugu Felipe Uriarterekin izandako elkarrizketa hau. Tximist taldea osatzen duten guztiak, besarka dezatela Everest tontor bildurgarri hori, opa diegu bene-benetan.

IÑALURRETAK



JOSE ZINKUNEGI'REN OPTICA BERRIA DONOSTIAN

URTETAN LAN OIETAN OITUA

BARRUAN DANAK EUSKALDUNAK

Hernani, 4

DONOSTIA

ETXEKO- ANDRE: IRAUN ARAZI ZURE
ARROPEI ONOKO JABOI ONEKIN:

JABON LAGARTO

Zure garbiketa makinaz egiten ba'ezu

ATOMIZADO LAGARTO — jaboia erabilli beti

Eskuz ba'zabiltz, LAGARTO — jaboia bear dezu eros!

JABON LAGARTO, garbiketarako jaboi bakarra
Etxeko-andrearentzat neskamerik egokiena.

JABON LAGARTO!

CAJA DE AHORROS MUNICIPAL DE PAMPLONA

SARASATE, 5

TELEFONO 224440



Onen ajentziak erri auetan dituzu:

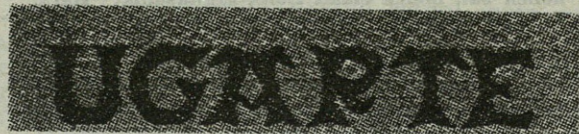
Tudela, Billaba, Huarte-Iruñe, Etxarri-Aranaz, Txantrea, Errotxap, Azagra, Eneritz, Martzilla, Isaba, Huarte-Arakil, Ensanche, Ler Otxagabia, Karkar, Olazagoiti, Sartaguda, Ablitas, Milagro, Fite Kadreita, Andosilla ta Noain-Berriain.

Agencias:

Tudela, Villava, Huarte-Pamplona, Echarri-Aranaz, Chantrea, Roc pea, Azagra, Enériz, Marcilla, Isaba, Huarte-Araquil, Ensanche, Ler Otxagabia, Karkar Olazaguiti, Sartaguda, Ablitas, Milagro, Fite Cadreita, Andosilla y Noain-Berriain.

JOSTUNDEGIA

MODISTEGIA



Urbleta, 66

DONOSTIA

ZERUKO ARGIA BIZKAIKO ERRI AUETAN SALTZEN DA:

MARKINAN
M. Loli Agnaga,
Artibay, 24

SONDIKA-ASUA
E. Astarloa

LARRUSKAIN
Parrokia

GERNIKA
Ruiz Bustillo

ONDARROA
M. Zulaika

BILBAO
Librería Armendáriz
Dr. Arellano, 50
Librería Azkatagui
Cinturera, 4
Librería Bilbaína
Plaza de los Mrtres. 2
Librería Verdes
Correo, 7

GALDAKANO
J. Altuna
Ibretu, 34

ABADIANO
I. F. Zubero
S. Prudente, 7

bazkari onaren zanpagarria
eta txarraren estalgarria

LA CASA DEL CAFE

Juan Irujo

San Marcial, 19 - Urrut, 413801
Donostia

BERTSOLARIAK DONOSTIAKO ASTORIAN

Azaroaren 25-ean

Eguerdiko 11,30etan

Santo Tomas Lizeoak eraturik

Xalbador

Mattin

Lasarte

Lazkano

Gorrotzategi

Lazkao Txiki

ATEATE OPARIAK

GAI TA IRUDI POLITENAK

Victor Pradera, 2
(Esquina Zubieta)

DONOSTI

EUSKALTZAINDIA

Hizkuntza guztiek dute "academia" delako baten beharra. Izan ere, adar berriak eman ez ditzan, hizkeltzetan sakabana ez dadin, zabar eta oker ez dadin, edozein hizkuntzak du finkatu beharra.

Edozein hizkuntzak badu zaintzailearen beharra, are gehiago gurearen antzera dagoen hizkuntzak.

"Izan ere, eskolara sarrera debekatu zaion hizkuntza, idatzizko zeregintetarako erabilia ez dena, ofizialtasunik gabekoa, gizartearen dizitirarik ez duena, eta zabalkunde-tresnak ukatzen zaizkiona... nola atera ahal daiteke bizirik?", zioen Euskaltzaindiak Euskal Herriari egin zion deian.

Edozein "academia" k ditu hutsuneak. Euskaltzaindiak nabarmenagoak, noski. Izan ere nortasunik aitorzen ez zaion herriaren erakunde bat da. Baina baditu inolaz ere onartu ez ditzakegun hutsegiteak. Nolaz eduki ditzake barruan, Euskaltzaindiak erabakitakoa onartzen ez duten euskaltzainak? Nolaz eduki ditzake erabakien aurka dabiltzanak?

Badago Euskaltzaindiaren aurkako jenderik. Beti egon da eta egongo ere. Halere badu Euskaltzaindiak bere itzala. Geuk eman diegu oraindik orain, Lantegi bateko langileen artean Euskaltzaindiarentzat bildutako diru-kopurua. Izan ere, Euskaltzaindiari ez jarraitzekotan zeini jarraitu? Bai al da bere eskasean ere honek hainbat garrantia duen gizonik edo erakunderik euskara arloan?

Berrogeita hamabost urte dira Euskaltzaindia sortu zela. Egin dituen lanek eta izan dituen eta gaur dauzkan gizon ospetsuek eman diote herrian duen itzala.

Besteak beste, euskara batzearen helburua du sorreratik xedeetarik bat. Gerra aurrean izan zuen helburu honek, irakinik beroen eta arrakastarik biziena. Ikustekoa da zenbaterik idazten zuten "Euskeraren batasuna".

Gero, denok dakigun eta gogoan dugun ekaitzak harat-honat zabaldu zuen euskaltzale asko. Etxean bizirik geratu zirenak ere, bakoitza bere txokoa izkutatzen zuten badaezpada ere.

Dena hilik geratu zen: ikastolak, astekariak, aldizkariak, liburak, sariketak, jaialdiak... Elizak ere elizkizunak eta hitzaldiak erdaraz egiteko agindua hartu zuen. Kanean ere kontuak eskatzen ziren euskaraz mintzatzeagatik.

Baina denborak gauza asko lurperatzen du: minak, atseka-beak, ikarak, denak ahanzarazten ditu.

Berriro poliki poliki berpizten hasi ginen. Berriro euskarazko liburutxo bakan batzu, aldizkari bakar batzu, jaialdi soil batzu egiten hasi ginen.

Gaur ikastolak indartu eta hedatu dira, aldizkariak eta liburak ugaltu, herri-irratik sortu, kultura asteak moldatu, abeslari eta bertsolari jaialdiak antolatu...

Beripizte berrituz honen barruan Euskaltzaindiak bere sorrerako urrezko eztaik ospatzen zituen. Euskeraren batasuna zuen helburutzat ospaketa hark.

Hala zioen orduko euskaltzainburu D. Manuel Lekuonak sarrerako hitzaldian: Batasuna: idatzietan, ez izketan; idazleen artean, ez errian; eta idazleak berak beren idazti errikoietan, ez goi-idatzietan. Hitz bitan: batasuna bi gauza oietan: a) Aldizkarietan ("Zeruko Argian", "Anaitasunean", "Yakinen", "Jaunaren deian", "Laiaketan" etab. etab.); eta b) Ikastolatan, Ikastolako Liburutetan eta jolasketetan etab. etab.; d) Liturgiaren zenbait zatitan...

Egia esan ez gintuen behar bezain giroturik hartu asmo eta erabaki honek zenbait idazle eta euskaltzale. Izan ziren tirabirakotzen zenbaiten lotsagabekeriak eta batasunaren aldeko zenbaiten "badaezpadaok" asko hozten gintuen.

Baina igaro zen ustekabeko erabaki hark zenbaitetan sortu zuen harridura hura. Gaur idazle askok onartu eta eskertu dugu Arantzazuko Batzar hura.

Arrazoi zuen D. Manuelek: "Euskera biziko bada, batu egin behar, beso-bakartu, anka-bakartu egin behar..." "bizitza dezan, eta ugariago dezan".

Izan ere euskara ez ortografian, ez hitzetan, ez deklinabidean eta ez aditzean zegoen baturik. Gutxi al zen bizirik gordetzea?

Batasuna beharrezkoa dugu. Eta Euskaltzaindiak eginiko batasunak bakarrik izan dezake itzalik eta garrantiarik onena. Hamar urteko epea eskatzen zuen orduko euskaltzainburuak. Igarri dira bost. Bitartean eman ditu ortografia batzeko legeak, ezarri ditu deklinabidearen moldeak, egin du zenbait hitzen zerrenda, batu du aditz laguntzailea. Lan egin du. Eta oro har, lan egokia eta zentzukoa.

Baina, oraindik zeregin haundia dauka. Moldagabea dauka oraindik Hitzegi Orokorra. Euskaltzaindiak eginikako Hitzegi Orokorra behar dugu. Ez da bakarka egiteko lana.

D. Manuelek inolaz ere berrituz nahi ez zuen "ofizietar eta ganboarren" borroka berritu badira ere, sekulan baino egoera hobean gaude batasuna egiteko. Idazle asko da Euskaltzaindiari jarraitzeko gogo. Ikastola askok hartu dute Euskaltzaindiaren bidea. Aldizkariak, alfabetatze jardunek eta geuron arteko borroka asko ugaltu dute irakurlegoa eta idazlegoa. Abeslariak, bertsolariak eta herri-irratiek ere hango eta hemengo hitz ezegun asko barreiatu dute herrian. Elizkizunak ere, asko, euskara hutsean dira.

"Operazioa, egin-bearreko gauza izan oi-da askotan, biziari laguntzeko, bizirik irauteko" zioen D. Manuelek sarrerako hitzaldian Arantzazun. Ebakuntza hori egiteko unerik egokienean gaudela uste dut.

Aurrera jo behar du Euskaltzaindiak bildurrik eta atsedetik gabe. Batasuna egiteko epearen erdia amaitu da. Benetan egokia litzateke beste biltzar bat, egin dena aztertzeo eta batasunari beste bultzada berrituz bat emateko.

Aurrera!

EGUN EGUNGOA

HAURRIDEAK ARROTZ OTE?

Lagun arteko afalondo batean mintzo ginen, Zuberoko neure adiskide baten eritzia erakarri dut eta gero adiskidearen izena esan, Hirigoi, "H"-a ebakiz. Irriz hartu dute ebakitzea solaskideek eta irri egin didate.

Voltaire, Shakespeare edo beste holako atzerritar izenen bat beren jatorrizko eran ez baditugu ebakitzen, arlote gara. Baina etxeko izenak jatorrizko moduan ebakitzea farregarri omen zaigu.

Ai, gure ergelkeriaren handial!

DANIEL IBARGOITI

"REALPOLITIK" ETA... GOROTZA

Azkeneko banakoan ikusi dudanez, Z. ARGIA ez du enbajadorerik Pekinen. Banekien, noski, eta ene irakurleek ere bai: bazekiten. Baina baldin inork zalantzarik bazuen, oraintxe ahituko zaizkio, nik uste, azkeneko duda aztarnak. Ezen, nola liteke bestela, jaunak, Dalai Lama ustelaren fotorik gaur argitaratzeko ausardia gaitza izatea? (Urriaren 21eko banakoan, 555 zb., Iraolaren "Euskal Erlijioa" artikuluan).

Orain dela ia 15urtez geroztik bizi da Dalai-Lama Dharmasala-n, Mao-ren armadetatik ihesi iritsia. Tanten Budismoaren Aita Saindua dena, Lhasa hiri sakratu harrigarriaren buruzagi osoa, Indiaren Iparraldean bizi da geroztik, Himalayako tontorrek urrunean ageri zaizkiola.

Bere inguruan, bera bezala 1959ko udaberri hits hartan presaka eta muturka itzuriak, beste 60.000 tibetar, munduak zeharo ahantzirik. Zer ote da bada gaurko mundu nahasian 60.000 desherrituren zorigaitza? Nork pentsatu ote du sobera palestinarrez azken egunotako kindaldian?

Eta Dalai Lamak Europar zehar inguru bat egitea erabaki du. Vatikanoetik hasita (IX-30), Austria, Dinamarka, Mendebal-Alemania, Eire, Nederlanda, Noruega, Suezia, Helvetia eta Britainia Nagusia kurrituko ditu sei astetan; eta artikulua hau agertu orduko, Kaxemira ondoko bere bizileku baketsura itzulia date.

Nazioarteko "Realpolitik" deritzan gorotz-meta hori zer den behin eta betirako ulertzeko, nekez asma zitekeen bidaia egokiagorik eta argitzaileagorik. Italiako gobernuak markatu die bidea lotsatienei. Zergatik ez duen Dalai-Lama errezebitu nahi izan galdetu dutenei haxe erantzun die hitzez hitz: "Pekinen Enbajadak presentatu, are gutxiago gomendatu, ez digun txinatar bat delako".

Frantziak, era berean, nahiz Dalai-Lamak bere bidaia "pribatua" dela esan, eta "Mendebalde eta Ekaldoko filosofiei buruzko elkarrizketa lortzekotan" baizik ez datorrela, Mao-tarrei enbarazorik egin nahi ezeean, arbutatu egin du ikustamena; eta kitto.

Maorekin irekitako bakealdiari eutsi beharrez, erabaki berbera hartu du Nixonek.

Jokabide antzekotan barrena abiatu da India bera; eta Tibetar desherrituek, horretaz jabeturik, saminko idatzi zioten iaz Indira Gandhir: "nous insistons le plus sérieusement auprès du gouvernement indien, pour que la question du Tibet ne soit pas sacrifiée sur l'autel d'une possible détente sino-indienne"... Gizajook! Ezen Indiak zergatik isilik egon ugari baitu: Nagatarrak eta Mizotarrak Ekaldetan, esate baterako, Kaxemiratarrak Iparraldean, eta Inditar maozaleak berak. Mehatxu bikainak hauek Mao-ren eskuetan. Eta hortik hitzik gabeko itun isila: "Nik ez diat Tibet aipatuko; baina hik heuk Nagatarrak eta Kaxemiratarrak jabalduko dituk". Bapoi!

Mao aratz, garden, garbi eta anti-rebisionista saindua ez galeratzeko, beraz, Dalai-Lama eta tibetarrak oro... utikan!

Nor harri liteke horietaz, ordea, burubidea balu? Zer ikusi genuen Bangladesh-en arazoan? Pakistanen laguntasunari atxikitzekotan, Pekinek, Bangladesh-eko maozaleak berak zafraztu, Islamabad-en inperialismoa defenditu zuela. Marxismo-leninismoaren izenean, jakina.

Eta Tibetean zampaketa aurrera doa. Inperialismo klasikoenaren arabera jotatuz, bi partetan zatitu du Tibeta Mao-Tse-Tungek. Ekaldetako (1.275.000 lagun) "txinatar probintzia" egin du; eta Mendebaldeko (2.800.000 lagun) "eskualde autonomo". "Divide ut vincas" zioten erromatarrek orain dela bi mila urte.

Bi erdiotan, jakina, Tibetean kondairari Txinaren nagusitu zaio; eskolako hizkuntza bakartzat, txinera sartu da, tibetera baztertuz; bertako agintari ustel eskuindarren ordezt, txinatar marxista-leninista argituak ekarri dira. Eta lur garaitan dagoen 3.800.000 kilometro koadrotako erresuma gaitz hura, horrela, txinatarz doa azkar, eta Txinako parte bihurtuz.

Nori izan dakioke axola gaur, ordea, 1959an gertatu zen okupazio hura? Nor gogoratzen da lamaista haletaz, budista ikasle edo jarraitzaile batzuk izan ezik? Beharrik sartu ziren maozaleak!

Mao 700 milioiren izenean mintzo da; Dalai-Lama, berriz, 4 milioiren izenean. Hortaz, nori menegingo diote gobernu gorriek, gobernu txuriek eta gobernu urdinek? "Realpolitik" deritzan horrek zer agintzen duen asmatzea ez da zaila: bost axola zuzentasuna, indartsuenari amen.

Nor harrituko da, hortaz, berriz galdetzen dut? Maoren jokoa nabarmena izan baita behin eta berriz aspaldiko honetan. Bangladeshen kontra, esan dugunez, Pakistan eskuindarra txalotu ondoren, gero New Yorken, Madrilen eta Atenasen izendatu ditu bere ordezkari ofizialak. Marxismo-leninismoaren izenean, noski.

Eta sineskaitzagorik ere ikusi dugu aste hauetan. Zeren-eta Chou-En-Laik Pampidoren aurrean hau esan ondoren: "Allenderen xede prestuak betirako itsatsirik geldituko dira gizonen bihotzetan"; Urriaren 10ean, ia-ia biharamonean beraz, gaueko hamarretan, Uribe txiletarra aurrerakoan Santiagoko gobernuaren enbajadoretzat hartuko ez zuela adierazi baitzion. Ez hori bakarrik: Pinochet-ek Marx-en eta Mao-ren liburuak piloka Txileko enparantzetan erre arazten zituen mementoan, Allenderen ohoretan Pekinen Maoren gobernuak Urriaren 11rako prestatua zuen festa... debekatu egin zuen! Eta Uribe sozialista "sozialismo zientziko"aren izenean, kalean gelditu zen, nora jo ez zekiela, eta deusik konprenitzen ez zuela. Ezen Moskuk eta gainerako "rebisionista" ustelek, denok batera, harreman diplomatikoak hautsi baitituzte Pinochet-ekin.

Zer pentsatuko dugu, hortaz, gure politikabidea eta gure lagunak zein ote diren argitzekotan, bizpahiru liburu sakratutako pasarte gorri-gorri batzuk etengabe irakurtzen dizkigutenez?

LARRESORO

ARGIA

Zuzenadaria:
MIREN JONE AZURZA

ARISTEGIETA

Nafarroa-Kantauri eta Aragoiko Kaputxinoak argitaratua (Kale Nagusia, 50-1.º. Burlada-Pamplona).
Donostian: Okendo, 22
Tel. 42 66 66

ARPIDE SARIA:

Barruan	300 pezeta
Korreo batasunetako errietan	350 pezeta
Atzerrietako beste errietan	370 pezeta
Aldez	Aurrez galdetu
Salmetan (ale bakoitza)	7 pezeta

Irarkola:
"Gráficas Navesal"
A. Adoain, 1 IRUIREA
D. L.: NA. 89-1988

LANA, LANGILEA,

LANTEGIA

UDAZKENA

Ez pentsa gero, udazkena dela eta, poesia lanik egiteko asmotan gabiltzanik. Udazkenaz era askotara hitzegin daiteke, eta guk gaurregun geure artean gertatzen denez bakarrik jardungo dugu.

Erabaki trinkoak hartuak zituzten. Prezioak izoztu beharra, geldi erazi beharra han eta hemen, non nahi esaten zen. Etxekoandreak kezkarik izan ez zezan, hitzaldi eta neurri zorrotzik eskaini digute. Eta guztia, ia guztia, hutsean gelditu da. Hasi seme alaben eskoletik, testu liburuen kosteak, matrikulak eta abar. Gero eguneroko konpratan gastatzen direnak, gasolinaren egoera, beharrezkoak diren gauzen prezioen gorakada eta abar. Dena gora eta geldi erazteko esperantzarik ez, gainera.

Prezioen gorakadaren zuloa gutxitzearen, zenbait lantegitan, azken aldi honetan, bai Bizkaian bai Gipuzkoan, eztabaidarik, oporraldirik, grebarik ez da falta. Beste zenbaitetan gauzak onean ere konpondu dira. Baina, dena den, aurrerantzerako bada kezkarik. Jorنال altxaketen eskabideek segiko dute. Bestalde, inflazioa bertan daukagula, dolarren ahulezia ezetik gure ekonomia-aren ere nabarmenak dira. Urte berri ingururako lan beharaldi baten susmo txarra zabalduz. Zor gertatuko ote zaigu? Ekonomia-aren egoeraz, "kojunturaz", hitzegiten ditugutenean ere lanak ematen ditu behar bezala ulertzeak. Erabiltzen duten hiztegia, berezia baita.

Europari begira, berriz, eguraldia lainotsua aialtzen zaigu. Bide luzean ez da ezertxo ere ikusten, eta bertara begira ez dirudi oraingoz gauzak aldatuko direnik: Esperantza azkeneraino ez omen da galdu behar. Baina esatera zaharrak dioten bezala: balizko olak burdinik ez. Nekazlagoren arazoa dela, industriari kaltetarri ez dakion pausok neurritz, patxadan eman behar direla. Europako uniformidadea alde batera utzita eta pluralidade bat onartu beharko lutekeela. Frantziak bere babes eskainiko diola. Gauza asko entzun dugu udazken honetan eta urrutiko intxaurrak dirudite.

Eliza eta estatuaren arteko harremanak nondik zindotu eta sendotuko buru belarri ikusi ditugu, Argazkian ikusi ahal izan genuenez, txanpan koparen brindis delakoa ere ez zen falta izan. Diplomaziaren eskakizunak? Eliza pobre baten aldeko pausok? Bide horietatik abiatuz, Eliza pobrea izango ote?

Bai; udazken berezia doakigu aurtengoa. Eguraldi ona, ezin hobea egin du, uda osoan egin izan ez duen bezalakoa. Baina uda parteko oporraldiak igaro ondoren, gauzak eman duten aldaketa ikusi ondoren, konbeniotako sari eta gainontzeko bentajak bi urtetan arras atzean gelditzen direla antz eman ondoren, ezin egona, kezka eta zenbaitetan borroka sortzeak ez gaitu harritzen. Eta honek ere baditu bere arriskuak. Jorنال hobea lortuz gero, egiako gaitzaz, sistemak aldatu beharraz, ahaztu gintezke. Neokapitalismoak horretan argi jotzen badakiela behin baino gehiagotan erakutsi du.

Zer esan estudiante eta Unibersidadeaz? Zer esan irakasleen egoeraz, matrikularen gortzeaz, estudio planetan egiten diren aldaketaz? Noiz arte hainbeste eta hainbeste estudianteren etorkizunari zailantzepean iraun erazi?

Udazkenean gaude. Udaberria urrutiko samar daukagu eta bitartean negua igaro behar. Eta nolako negua, gero!

MIKEL UGALDE



eusebio m. azkue Irakurlerik kaskarrenak ere badaki —edota behar luke jakin— hilaren 11an. Lekeition Eusebio M. Azkue zenari eskaini zitzaion omenaldiaz. Euskaltzaindiak lekeitoar poetaren oroitzapenetan burutu duen programaz eta bestez datorren astean mintzatuko gara, argazki eta guzti. Gaur, berriaz, Eusebio M. Azkue zenaz zertxobait aipatu nahi genuke, haren heriotzaren ehun urteburuan omenaldi bat eskaini zaionez, zergatik egin zaion jakiteak egoki eta bidezko dirudi eta.

Eusebio Maria Dolores Azkue Barrundia 1813 urtean Lekeition jaio zen apirilaren 13an. Gurasoak zamudioarrrak zituen eta Zamudion bertan bizi izan zen haurtzarora, latin eta filosofia ikasketak egin ahal izateko Bilbora joan ze narte. Lehen karlistadan parte hartu zuen, karlista alderdian parte hartu ere, eta gerra bukatu ondoren marinel ikasketak egin zituen Ferrolen.

Zenbait urtetan itsasoa ihardun eta gero, Bermeo eta Mundaka irakasle bezala aritu zen. 1861 urtean, azkenik, Lekeition sortu zen "Nautica" ikastetxe berriko irakasle izendatu zuten, eta Lekeition bertan bizi izan zen 1873 urtean 60 urtez hil zen arte. Birritan ez aundua zen eta hamabi seme-alaba utzi.

Asko eta asko idatzi zuen euskaraz, bertsoz batipat, eta bere lan guztiak argitaratu ez baziren ere, bere edozenbat Parnasorako bidea izenpean 1896 urtean agertu zen.

Eraz eta moldez herri poeta izan genuen. Zortziko txikia izan zuen gogozkoen, beti ere erabateko bertso biribil eta ondo neurtuak burutuz. Gaiaren aldetik ere ezin poetarik herrikoia. Denetarikoa gaiak erabili zituen, eta Erkiagak ondo asko esana duenez: Ezta liriku agertzen Azkue aita sarritan. Geienbat edeslari esalea, kontu-kontaria dogu, bertso errezetan beti ere. Irakasle arloa maite du, eta dakina —bai buruarloko zerak eta bai bizitzako korapilloak— polito baten erakusten deusku, bizitzako "gramatika nabarra" ezagutzeko, ereti aukeratsua alperrik galdu ez daigun.

Manterola donostiarrak Eusebio Azkueren zenbait bertso agertarazi zuen bere Cancionero ospetsu hartan, eta haren iritziz: "Aspaldi honetan argitaratzen ari naizen Cancionero honek Azkueren poesiak baino besterik ezagutarazteko balioko ez bazuen ere... erabat poztuko nintzateke izan dudana aukera honegatik".

Manterolaren ustetan ere: "Bere bertsolan herri motakoak dirateke batez ere, Bilintxen pareko nolabait, baina okerrago eta zorrazagoak behar bada". Aita Uriartek zioenez, bestalde, "herri poeten artean euskaraz izan dugun onenetariko bat dugu Azkue".

Azkenik, eta Eusebio M. Azkueren heriotzaren ehun urte mugan, beronen izena eta izana behin eta berri aipatu eta errepikatua izan denez jaioterrian, gogoraz ditzagun haren semeak, Resurrección M. Azkue Zenak, Parnasorako bidea deritzan olerki bildumaren hitzaurrean eskaintzen dizkigun lerroak: Bere irakaspenetan gizonduka eunkada asko ta asko itsaslarik burua atara ta euren erriak ondasunez bete dauez: batez bere Bermeo, Mundaka ta Lekeition. Baiña ez uste izan irakasle eta koblakari onen izena erri orretako kaleren baten ezarrita ikusterik...

Azkue semearen hitzek ez dute oraindik gaurkotasunik galdu. Inoizko batetan galduko ote duten ez jakin, ordea. Ehun urteurrenean ez gaitzekotan, inoiz ere ez, agian.

hitzaldiak

Datorren astean ere izanen dugu zenbait hitzaldi Gipuzkoan barrena. Jakina, hemen aipatuko ditugun hitzaldiak baino bat edo beste gehiago ere izanen dugu hor zehar, baina, antolatzaileok beren ekingintzen berri denboraz jakinarazten ahalegintzen ez diren artean...

Izan ere, hilaren 6, 7 eta 9an. eratuak izan dira Plazentzian hiru hitzaldi (Juan San Martin, Xabier Azurmendi eta Imanol Laspiur), eta eratzailleek, "Soraluzeko Gazteak" alegia, borondaterik onenaz baino berandutxo adiarazi ziguten beren programaren berri. Zenbat honelako Euskal Herrian zehar? Baina, tira... bagoaz, bagoaz, pitinka pitinka, bederen.

● Motrikuarren programa aurrera doakigu, bestalde. Datorren astean lau hitzaldi izanen dira, eta lauretan hain zuzen, Sabin Ayestaran mintzatuko da.

Behar bada, lau hitzaldi ez baina bi izanen dira —bi eguneko bakoitza—, hau da, hilaren 19 eta 20an, astelehen eta asteartez beraz, Umearen adina eta bere berezitasunak haurra hezitzean izanen da lehen bi ihardunaldien izenburua. Eta hilaren 21 eta 22an. aldiz, Nola bezi haurra seksu gaietan eta heziketa honen mailak.

● Tolosan ere aurrera doaz ba Bibiano Larramendi mediku ospetsu zenaren omenetan eratutako hitzaldiak. Dagoeneko emanak dira lehen biak eta hirugarren datorren asteazkenean izanen da, hilaren 21ean. hain zuzen.

Estanislao Urruzola "Uxola" Gure mendi eta basok euskal kanta ta olerkietan delako gaiak mintzatuko da. Hona hitzaldi honen goia: Euskaldunon mendizaletasuna. Ernio ginetik Altobizkar-era. Jaioterriari agurra. Herrimina. Itzuler. Gure mendiak. Euskal olerkari eta bertsolariak gure mendi eta basoetan zehar. Gure basoen aberastasuna. Txokiak hiltzorian eta mendizaleen zahartzaroa.

Hitzaldi hau, aurreko eta ondorengo guztiak bezalaxe, 8,15etan. izanenda, Txinparta Elkarteko giletan.

● Azkenik, oraindik berri zehatzik ez dakigun arren, badakigu jakin abenduan zenbait hitzaldi eratzeke dela Bermeo, Eibar eta Bergaran. Batez zein bestez ahalik eta azkarren, edota jakin bezain laster behintzat, jakinaraziko dizugu irakurle.

oiartzundik

Oiartzundik, bai, eskuratu ditugu Muxika-tar Shanti irakurleak bidaltzen dizkigun berriak. Lehen ere esanak gara euskal izenen arazo honek erabat kezkatzen dituela gure guraso gazteok, eta hauzi hau ez dela azalezko gauzaz bat, barren barrenean dagoen sustraiaren agiriko lorea

baizik. Dena den, hona Shanti oiartzuarraren gutuna: Amatiño agurgarria:

Pozez irakurtzen ditugu, ZERUKO ARGIAN, "Zenbat Gara" izenburuakin idazten dituzun lanak.

Azkeneko bolara ontan zenbait euskal izenen berri ematen dezu, juzgadoan onartuak edo debekatuak izan diran esanaz, eta orotarako zer arrazoi izan diran agertzen dezu.

Neronek iru seme-alaba ditut eta bidaltzen dizkizuten "xerocopietan" ikusiko dezunez, MARIA AINHOA, MIKEL GARIKOITZ eta OIHANA dira euren izenak.

Zaarrenari AINHOA jarri nai izan genion, bafian juzgadoan etzuten izen ori onartu, eta azkenik, aurretik MARIA zarriaz ere, naiko lan izan gendun juzgadoan ametitzeko (Juzgadoan, alegia, Eleizak onartzen bazuen berak ametituko zutela, Eleizan juzgadoak ametitzen bazuen eurek onartuko zutela eta abar). Buelta batzuk emanda gero MARIA AINHOA jarri genion.

Bigarrenari, mutikoa bera, Frantzi aldeko santu baten izena zela esanaz MIKEL GARIKOITZ jarri genion, batere oztoporik gabe, aurretik "ya estan pasando varios de estos nombres; mientras de arriba no digan nada..." edo orrelakoren bat entzun da gero.

Irugarrenakin, neskatilla bera, Euskaltzaindiaren "Euskal Izendegia" erakutsia aski izan gendun, juzgadoan OIHANA izena onartzeko.

Agur Amatiño, jarrai zure lan orretan, irakurleentzat oso pozgarria dela, iruditzen zait eta.

Nere partetik mila esker.

● Mila esker nik zuri irakurle, eta ez alderantziz, zuk idatzi didazu eta, ni bait nago zorretan, eta ez zu. Bestalde, zure xerokopiak arazo honetaz gehien arduratzaren direnei bidaliko dizkiet.

Horrez gainera, komenigarri litzateke irakurle guztiok beste horrenbeste eginen bagenu, euskal izendegia biltzen eta osatzen ari direnei arras erraztuko bait genieke haien lan isil bezain luze eta neketsua. Kontu izan gainera, lan honetaz euskaldun guztiok bala gaitzkeela. Ea ba!

durangoko azokaz

Domusandu egunez ezezik, azaroaren 3an. ere Durangon ginen Liburu eta Disko Azokaren inguruan.

Joan ere, azoka ikusi asmoz baino, editorial aurkezlarien biltzarrean parte hartu nahirik joan ginen larunbat iluntzean. Baina, tamalez, guk besterik uste izan arren, harako biltzarra ez zen larunbat iluntzean eratu, igande arratsaldeaz baizik. Gu, nonbait, iazko ipuinekin genbiltzan, eta antolatzaileok, berriaz, aurtengoeikin... behar denez noski.

Edozein modutan ez genuen gure joan etorria alferrik egin. Domusandu egunez jende gehiegi izan zen bezalaxe, larunbat arratsaldeaz, ordea, benetan guti, "stand"-ak erdi hutsik iluntzeko zortziak inguruan, lasai lasai astiro ikusi ahal izateko aukeran.

Duela hamabost egun ZERUGO ARGIA honetan eman zen azokan agertzeko zen edozenbat libururen berri, eta ez dugu, beraz, oraingoan, lehen esandakorik berresateko premiarik. Dena den, zenbait gauza berri ikusi genuen, eta hautaz mintzatuko gara, azal azalez baino ez bada ere.

liburu berriak

Euskarazko liburuaren artean —ikastola liburuak eta haur ipuinak kontutan hartu gabe— ez genuen lehenago aipatu gabekorik ikusi, ez eta alerik ere. Gaztelaniaz, ordea, bazen hiruzpalau. AUNAMENDI editorialean, esate baterako, Gabriel Celayaren Rapsodia Euskara (98. zenb.) eta Jose Estornesen Nuestro Pirineo y la defensa de la naturaleza: Belagua (Anexa, 12).

"Sdad. G. de Ediciones y Publicaciones S. A." delakoak, berriaz, Autografia y otros ensayos deritzan liburu azaldu zuen Liburu honetan, Larramendiren bizimodu eta haren zenbait lan argitaratzen du Jose Ignacio Telletxea kondairagile eta azterlariak, tartean Mendiburu-aren Jesusen Bihotzaren Devocion izeneko liburuari euskaraz egin zion hitzaurrea azalduz.

Horrez gainera, editorial berberonek beste liburu interesgarri bat argitara eman digu, berargitaratu hobeto esan, 1736 urtean azaldu zen Máquinas hidráulicas de molinas y herrerías y gobierno de los montes y árboles de Vizcaya delakoa bait da.

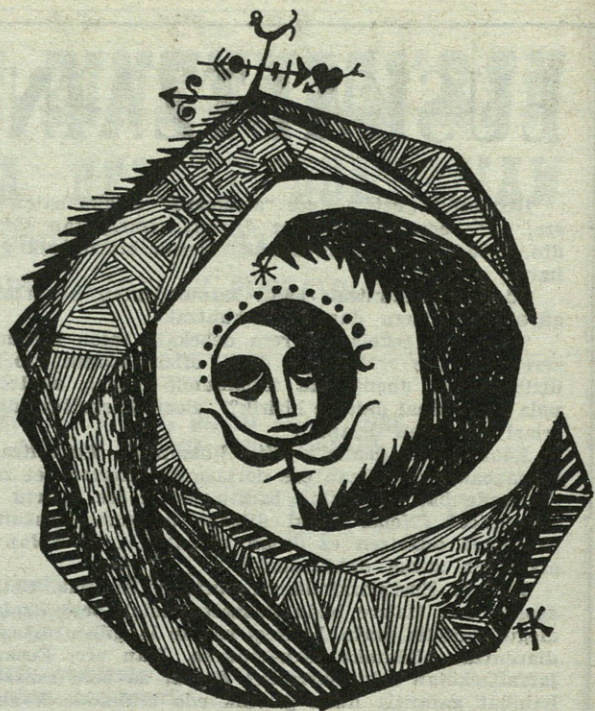
Azken bi liburu hauek "accesit" bana irabazi zuten, lehenak Telletxearen azterketa lanagatik, eta besteak, aldiz, edizio berri bezain interesgarri izanagatik

haur ipuinak

Haur ipuinak aipatzekotan, Bilbo-ko Fher S. A. delakoak argitara eman berri dituen lau aleak iruditzen zitzaizkigun taxutu eta moldatu samarrenak. Garestitxo samarrak ere bai, egia esan. Horra tituluak: Katu Botaduna, Berunzko Gudartxoa, Edurtxu eta Xano Gorritxo. Bizkaiko Alfabetatze Ikasaldietako irakasle talde batek itzuli omen ditu, eta euskara bateratu batez burutka diren arren, nabarmen da, guztiz, itzultzaileen jatorria.

Haur ipuinaren artean ere, Nafarroako ETORKIZUNA bildumak bere bigarren alea agertarazi zuen Durangon. Intzaur Koskailu deritza bigarren honi, eta lehendibizikoa bezalaxe, Jose Mari Satrustegik itzulia da.

Jakina, bai editorial bati zein basteri dagokionez, ez deritzagu itzultze lan honi arbuigarri denik, baina, ezin bestalde ukatu, era eta molde berdineko euskal ipuinen beharretan gaudela, euskal kutsu, giro, gertaera eta jokarazko ipuinen premian alegia.



Euskal giro horren jabe azaldu zaigu Oñati, La-sarte eta Donostiako "Jakintza" ikastoletako neska mutikoei burutu duten liburuxka paregabea. Zenbait ipuin, abesti, olerki, historia, lau eskutitz eta antzerkitxo batek osatzen dute berrogeita hamar orrialde haina ez duen liburu hau, eta marrazkiak, berriaz, Oñatiako ikastolako haurrek, Xabier Egañak eta Debako Arte Lantokietako Yon Zabaletak eginak dira.

ikastola liburuak

Ikastola liburuaren artean ere bazen mordo bat. Zenbait aspalditxokoan, bai eta beste zenbait berri berriak ere. Bazin ere bat edo beste oraintsuan atera berria, baina XIX mendeko marrazkiekin. Oraindik ez bide da irakasle gisako zenbait oharu haurren heziketa eta irakaskintzan marrazkiekin duten garrantzia.

Edozein modutan, ikastola liburuaren artean baten bat berezitekotan, Larresorok burutu digun Matematika ikastaroa aipatuko dugu zalantzarik gabe. "Gauza harri-garriak" sortapean Inaki Beobidek argitara emana da, Adrian Ferreñoren marrazkiez.

Dagoeneko argitara emanak dira II, III eta IV aleak, eta datorren ikastororako V, VI eta VII aleak prestatuko omen dira. alea, berriaz, argitaratzeko dago oraindik, inprimategian izan den atzerapenagatik, baina, berandu jota ere, zenbait hilabeteren buruan argitara emana izanen da.

Beste maila batetan aipagarri deritzagu Eguneroko gauzak deritzan liburu sailari. Egilea katalunyar irakasle talde bat da, nonbait, eta itzultzaileak, berriaz, Xabier Mendiguren eta Jazinto F. Setien.

kasetak

Gaurko irakaskintza berria, orain dela urte guti inork suma ez zitzakeen sistimez baliatu ohi da egun, eta sistima berri hoiaren artean ezin erabilgarri eta erosoago "cassette" direlakoak. Euskal liburu eta metodoak hasiak dira kaseta hoiiez baliatzen, eta pozik asko ikusi ahal izan genuen azokan hoitako zenbait.

Kaseta sorta bat Euskalduntzen deritzan euskaraz ikasteko metodoari atxikirik agertu zaigu. Metodo horretako lehen aleak kaseta bat du, eta bigarrenak, aldiz, lau. Horrez gainera, abenduan agertzeko den hirugarren aleak bospasei kaseta izanen ditu.

Euskaraz ikasteko ezezik, haur kanta irakasteko ere balio dezake kaseta sistima honek, eta horra non EDILI argitaraldiak ere hoitako bat moldatu duen, urte berri inguruan argitara eman zen Poxpolin ume kanta bildumaren lagungarri gisa. Irakurlea oroit daitekeenez, Poxpolin liburuxka berrogeita hamaika haur kantaren bilduma dugu, hiru lau urtetako haurrentzat propio burutuak. Biltzaile eta arduradun Jesus Gaztañaga, eta, marrazkiak, berriaz, Edorta Kortadirenak.

editorialen bilera eta beste

go esan Goraxea-bezala, azaroaren 4ean, igande arratsaldeaz, editorial aurkezlarien bilera ospatu zen Durangoko Tabiran. Guk ez genuen joaterik izan, eta hain zuzen, zorionean ez ginen joan, han aipatu zen gauzaren batek edo bestek gurekin zer ikusi izan bait zuen, guti edo asko.

Edozein modutan, harako biltzarri buruzko informazioa jaso ahal izan dugu Gerediaga Elkarteko lehen-dakari ordeko den Jesus Mari Agirre adiskideari esker, eta datorren astean jakinaraziko ditugu editorial biltzar horren zertzeladak, dagoeneko ezin bait dezakegu gehiago luza asteroko sail mugatu hau.

● Beste azoka arlo bat ere aipatzeko geratzen zaigu, sarri askotan ahaztutuz dugun arren, Durangoko azoka hau liburu azoka ezezik disko azoka ere izan ohi da eta. Bada hemen zer aipatu, eta, esan bezala, datorren astean agian, leku eta asti gehiago.

G I P U Z K O A

CHILE ETA IPAR AMERIKA

Militarrak bere lanean

"Banco de Bilbao"k, Gipuzkoan, beren 50-garren urtebetetzea ospatuaz, bide batez, gipuzkoar ekonomia gai bezela arturik, lan bat argitaratu du.

Lurren zabalgunea oso motzegia izanik, Gipuzkoaren aberastasuna beren biztanleak eskeintzen dute. Euren trebetasuna, lanerako joera eta onetariko neke min guztiak jasatzeko gogoia, lehendabiziko mailletan jarri dute errialdea.

Ikustea baiño ez dago Bilboko banketxeak egin dituan ikertzapenak. Zortzi banakuntza egin dira orain arte: 1955, 1957, 1960, 1962, 1964, 1967, 1969 eta 1971 urteetako errentari buruz, eta zortzitik iru urtetan, 1955, 1960 eta 1969ean, gipuzkoarren errenta izan zan andiena, bizkaitarren aurretik eta beste 5 urtetan, bigarren edo irugarrena. Esate baterako, 1971ean bigarrena (104.111 pesetas, Bizkaian, 105.947 pesetaz andiena izan zan).

Errenta aundienetarikoa izan arren, errentaren aunditzeak azkenengo urteetan galgatu egin dira, esate baterako, 1964tik 1971ra, mozkin au % 108,72 bakarrik azi da, baliteke, azitze exkasa izatea, baiña gogoan artu bear degu gorenengo mailletan, aurrerakuntzak gero eta astiroago joaten dirala.

Denak ez dira argiak, esan genezake errialde onen egitura asko zahartu egin dirala. Orraitio, giro berri baten aurrean gaude eta irteera onak ikusi ditezke: Bilbao-Behobia autobide berria amaitzen danean, Pasaiko portuaren eraberritzea, goi irakaspide mailletan egin diran aurrerapenak, ateorpo errialdea izateak, Europaren leioa izateak, etab.

Gipuzkoan, 1970 urteko zenbaketaaren arauz, 641.003 biztanle ziran, au da, 1900-garren urtekoak baiño % 222,2 geiago. Gizalodieran, 315,98 biz./km², laugarren tokia dagokio, Barcelona, Bizkaia eta Madrid-en atzetik. Lurralde ontan, jaiotzaren geitzak, Espainiko batez-besteakoa-renak baiño aundiagoak izan dira eta orregaitik piramidearen oiña zabalagoa da emen, au da, jendetza, lurralde ontan gazteagoa da.

Jendetza langillearen landan, Gipuzkoan jendetza osoaren zati aundienetarikoa izaten da, 1960-ean, Gipuzkoan, ehuneko 43,40 langille ziran, Espainian urte berean % 38,20 bakarrik. 1971-ean, ehuneko ori jetxi zan 42,04-raiño eta Espainian, igo % 39,20. Espainian ez baiña Gipuzkoan jende lau gillearen zatia meazten dijoalako, erresuma aurreratuetan gertatzen dan antzera. Gazteak beranduago asten dira lanean eta zaharrak lehenago artzen dute atsedena.

GIPUZKOA: JENDETZAREN ZENBAKIAK

	1960	1964	1969	1971
Jendetza osoa	478.337	539.281	611.184	644.696
Jendetza egillea	207.598	250.182	270.803	271.044
Lurgintzan eta arraintzan lanpetuak	24.699	28.512	28.207	26.723
Bigarren arloan lanpetuak	108.543	140.424	153.120	153.609
Irugarren arloan lanpetuak	74.356	81.246	89.476	90.712

Egiturak zahartu egin dira ia sail denetan: Lurgintzan, industrian eta serbitzuetan. Orregaitik, zahartu egin diran egitamu guztiak berehala eraberritzea behar beharrezkoa da.

Esana dago, Gipuzkoaren aberastasun egokiena, beren biztanleak dirala eta aberastasun ori nola erabili behar dan izango da auzi beñena.

Errez ikusten da lurren antolabide bat, erabide bat behar dala. Itxasoan ere, garrioen eta arraintzaren aldetik, beste erakunde berriago bat, behar beharrezkoa zaigu.

Bigarren arban, industriarenean, joera, gogoia, indar geiagoagaz jarri behar da adar aietan, lan geiago artzen dutenetan.

Irugarren arloan, au da, zerbitzuetan, berdin, gogo sendoagoa erabili behar degu, salerospenari eta baita beste irugarrenengo adar guztiai, eda-men zindoa ematen.

Ikusi degu nolakoak diran gure baldintzak, zoritxarrez, baldintza asko, makalak, indarge, ahul, zaingabe, kemen-gabe. Baldintzak, izaeraz, tankeraz, onak ez diranak, baiña egoki egokiak izan ez arren, munduan, txarragoak ugaritzen dijoazen antzekoak eta emendik azaltzen diran oztopoak, gairiditzen dira kemen onagaz. Orixen bear degu, kemena, gogoia, azmen bidezko bat denentzat sortzeko.

S. LARREA

Israel eta arabeen arteko arazoa dela eta beste zenbait arazo alde batetara utzirik ditugu. Horieta bat, hain zuzen Chilekoa dugu. Chileko militar buruzagiak pozik egon daitezke munduko jende askoren kezka, lekuz aldatu dela ikusiaz. Horrela, beren lana patxadago egiteko modua izango dute.

Munduan beste eskualde askotan bezala, Chilen ere Fazismoak bihotzik ez du. Jende asko espetxeraturik eta zigorturik, are eta gehiago garbiturik, iritzia emateko askatasuna ilobiraturik eta alderdi politikoaren eskubideak zapalduak. Chileko militarrek eze-ren gupidarik ez dutela nabarmen den gauza da.

Gizonaren eskubideen errespetoa besteak agintean daudenean eskatuko da, baina agintea artu ondoren gizona pelota bat bezala erabiltzea bost axola zaie. Ipar Amerikako buruzagiak berak ere pixka bat kezkatutik arkitzen dira. Astakeria gehiegi egiten ari ote diran beldur dira.

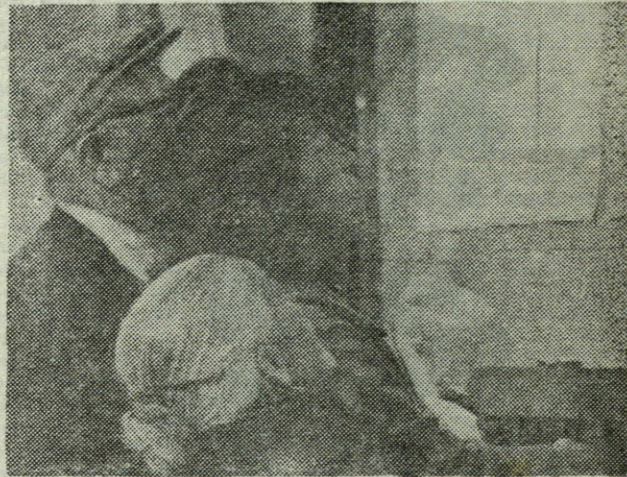
Ipar Amerika bera izan zen, ordea, Allende eta bere lagunuen asmoak ondandendira eramaten gehien salatu zena. Kissinger jauna, (aurten ain zuzen, pake saria jaso duen gizona; lotsarik ez bai da muduan) ez da ez arazo honetan lo egon.

Erbesteko arazoei dagozkien ekintzak ikusi eta zuzentzeko, Ipar Amerikako gobernuak eraturik zuen «Berrogeiren» batzordearen zuzendari zen Kissinger. Ipar Amerikaren jokoa zer eta nolakoa izan den, gaurregun, argi eta garbi dago: batetik diru laguntzaren iturri guztiak itxi eta bestetik, Chilen bertan, nahaste borrasea sortu.

Esaten dudana aldeko adibide asko erakuts dezaket, baina bat edo beste azaltzea nahikoa izango da. 1972. urtearen bukaeran Allenderen gobernuak zor audiak zituelarik, nolabait ere artzoko zeudenekin konponketa batetara iritxi nahi zuen. C. I. A. bide zela elkarriketa jator batetara iristeko modurik ez zen izan. Indenizazioak edo ordainketak zirela eta Washingtoneko buruzagiek ere postura berdina artu zuten.

Urte honetan bertan, Ekainak 5, F-5 E deitzen diren abioiak eman zizkion Ipar Amerikak Chileko Aire gudarosteari. Aireko buruzagiekin, Ipar-Amerikak iru urte hautan oso arreman onak izan ditu. Denok dakigu, ordea, aireko gudarostea izan dela militarren kolpean gehien erabaki duena.

Baina horra, kolpea eman baino astebete lehenago, gari premian arkiturik, Allendek 300.000 tonelada



Santiago, goizero begiratu behar oraindik, ilen zerrenda. Hala ere «ahora lo pasamos regio» diote Barrio Altoko aberatsek

gari erosteko diru laguntza Nixon eskatu zionean, honek laguntza ukatu egin zion.

Beste dato bat esaten dudana lekuko. 1972 urtean Ipar Amerikako enbajadore edo ordezkariak bere txostenean, egoera oso nahastua zegoela eta militarren ekintza bat egokia izango zela adierazten zuen. Txosten honen berri, jakina, gero jakin da. Gizon hau bera, aurten irailak 8, abioia artu eta Chiletik Washingtonera joan zen Kissinger «jaunarekin» itzegitera. Irailen 10erako berriz Chilera etorria zen. Badakigunez, biharamonean. Irailak 11, militarrek altxatu ziren. Ulertu nahi duenak...

Eta orain, zer gertatzen da? Dagoeneko, 24 milloi dolaren laguntza Ipar Amerikak eman die militarrei. Egun hautan bertan, «Munduko Bankak», «Nazioarteko Diru kutzak» eta «Azkudearen Amerikarteko Bankak» bidali dituzte beren ordezkariak Chile zer eta nola lagundu ikustera.

Bitartean, Ipar Amerika demokraziaren eredutzat duenik bada, oraindik, gure artean. Zer egingo da.

J. E.

Caetano Irabazle

Denera ohiturik gaudenez, honako honek ere ez gaitu arritu, Portugalen «auteskundeak» izan direla jakiteak, alegia. Caetano jauna lasai ager daiteke munduan. Auteskundeak izan dira eta beraz Portugal demokraziaren babesean bizi da. Aukeratuak izan diren diputadu guztiak Caetanoren partidukoak izan behar dute.

Ez al dago besterik Portugalen? Auteskundeak prestatzeko Caetano jaunak ilabeteko epea eman zuen. Oposizioak (komunistak, sozialistak, liberalak, kristauak, denak bat egirik) 65 bat gizon aurkeztea erabaki zuen. Baina gobernuak oztopo hemendik, eragozpena handik oposizioari bere lana egiten ez dio utzi. Horrela jarraitzea lotsagarria zela ikusirik, oposizioa auteskunde eguna iritxi baino lehen, erretiratu egin zen.

Caetanok, bere teatro edo demokrazi itxura guzia gain behera zeto-rra ikusirik, kandidato horiek zigortzea erabaki du. Bosten bat urtetan ez dute gizarteko eskubiderik izango eta funtzionarioak zirenak lanik gabe geldituko dira.

Salazarren jokabidea eta Caetanoren berdinak edo berdintsuak dira. Caetanok bere jokoa halako itxura bat, Salazarri bost axola zitzaion itxura, azaldu edo gorde nahi izaten du. Salazar il zenez gero, egia esan, Portugalen ez da ezer aldatu.

Fazismoak, han ere, indartsu jarraitzen du. Chilen eta beste leku askotan bezala, desberdintasun txiki batzuk kanpo, Portugalen ere gau-

za berdina ikusten da: erriaren askatasun eza. Erriak ez du askatasunez bere iritzia emateko modurik.

Indarra leku guztietan nagusi. Bortxaz erabakitzen dira gauzak, gure mundu santu honetan. Gizona, gizonaren aunditasuna eta nortasuna gu bezalako gizaraio batzuk erabiltzen dituzten itzak eta esperantzak dira.

J. E.



Donosti'ko
Erri-Etxe'ko Aurrerki Kutxa

EUSKAL IRRATI
SAIOAK

Banen baneko azikal
Ongarri ta abonoak
Belar Zuloak
Erosi edo berritzeko diru
aurreratzea
Baserril, lur-tresnak ta aber
Torelavega'ko Perira joan
etorriak

Baserraren alde

TRANSPORTES

azkar

ERAMAN - EKARRIRAKO KAMIOI AUNDIAK

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijón.

Donosti'tik egunero:

Iruña, Bilbao, Gazteiz, Jerez de la Frontera, Cadiz, Alicante, Murcia, Cartagena, Granada, Almería, Santander, Valladolid, Zamora, Palencia, Salamanca-ra.

Asteen iru aldiz:

Sevilla, Lugo, Coruña, Orense eta Vigo-ra.

Carretera Gral. a Hernani - B.º Ergobia - DONOSTIA

Telefonoak: 450313 eta 459723

Aptdo. 1381

Aptdo. 1381

Eskuin aldera eta ezker aldera (II)

(JARRAIPENA)



GAURKOTASUNAREN GRINA

Hazaldi berriari iruditzen zitzaion, zaharrari denbora gainerik pasa zitzaioela, atzera gelditu zirela. Zaharrak atzoaren nostalgiko hutsak zirela; gerrak behin betiko likidatu zituen denborari, posibilitadeei eta asmoiei lapak bezala atxikirik zeudela. Baina hura joan zela betiko. Trauma batekin-edo bezala, ezin zitezkeela denbora berriaren uretan sartu eta igeri has. Erreka bazterrean ikaraz gelditu eta handik erre-kari begira zeudela, urak nola zihoazen. Eta iruditzen zitzaion, alfer-alferrik zirela "Mendiko negarrak" eta eresikiak eta bukolikak "arkume otxan, baserri xuri, lore txanbelin eta erreka marmartiez".

EGANek, adibidez, hitzokien adierazten zituen 1957-an bere asmoak: "Zer nahi dugun? Gaiak, gaurkoak eta betikoak, hemengoak eta nonnahikoak. Mundua itxuraldatzen ari zaigu, onerako edo txarrerako, Euskal Herria ere bai. Urte gutxitan ikusi ditugu, baita ikusiko ere, lehen mende luzeek ikusi ez zituzten bezalako aldaketak. Mundu urduri eta aldakor horretan aurkitu behar dugu bizilekua, biziko bagara". Eta berdintsu mintza zitezkeen orduan ekin zioten beste gehientsuek. Mundua aldatu zen kontzientziak, eragiten zion olatu berriari.

Guztiaren gainerik "gaurkoa" izan behar zen, ba. Gaurkoa izan behar hori, batez ere, polemikak indartzen zuen. Gero, astiro-astiro, kasi grima patologikoa bihurtu da askotan.

Egunotan ere, gaur gaurkoa izan behar da, eta gaurkoa izan behar euskara mantxatzea eskatzen du, etab. Idazteak burruka izan behar du: ez dago, "gure liburutegetan xokoratzen ditugun" liburu astunak idazterik, "hautsaren sostengu". Baina guzti hau ere tradizional samarra dugu hazaldi honetan. JAKINen egon den zenbait polemikaz konparatu behar ko litzateke. (Orixerik, adibidez, ez zioten batere graziarik egiten, kultura goren bat euskeraz adierazteko

ahaleginek, hots, ahalegin derrigor konplikatuak: gaurko zentzait populistari bezalatsu). Eta dena kritikoki neurtu behar da gaur ere. Eta atzo ere berdintsu zen guzti hau: "gure artean dabilzan ideiak eta balioak erroetaraino ikusmiratu nahi dituzte", esaten zuen 1957an Mitxelena hazaldi berriaz. Eta hazaldi honek zerabilkien euskarari buruz: "Zertarako nahi eta behar dugu euskara? Gure munduko ez den oroigarri xahar kuttun bat eduki genezakeen moduan edukitzea? Zikintzeko beldurrez inor ukizera ausartzen ez den zenbait liburutegetako azal ederreko liburuak bezala gordetzeko?" (L. Mitxelena, Idazlan Hautatuak, 304) (nirea azpim). Honetan ere iraganaldia beritzen ari gara.

KRITIZISMOA

Kontzientzia honekin, eta berriaren eta zahararren artean erabaki beharrek zekarren dena aztertu beharrek, kritikak sekulako indarra hartu zuen. "Kritika horrek bi xede ditu: hizkuntza eta ideiak", adierazten zuen Mitxelena 1960ean.

Eta honexetan ere zaharren eta berrien oinarriko diferentzia bat ikusten da, gure herriari buruz erabiltzeko ikusmiran bertan: "Jaioterri-maitasuna (...) bi eratakoa izan daiteke: hobeto esan, bi eratan ager daiteke. Batzuek ez dute loria eta handitasuna baizik ikusten; beren buruari ederretsiz, harrotasunean igeri dabilza txerriak lokatzetan bezala. Beste batzuek, berriaz, nahiago izaten dituzte betaurrekoak begi-estalkiak baino, hots, beren herriaren izaera eta egoera hobetu nahi litzukete eta behar-beharrezkoa iruditzen zaie horretarako huts eta beltzuneak ahalik argi eta garbien ikustea eta salatzea. Eta jokabide hau lehenbiziko haientzat, esan beharrik ez, izan daitekeen bekaturik larriena ez bada ere, ez dabilkio agitz urruti" (L. M., aip. lib., 66/67).

(Gaurko kritikak bide horixe darraio, dudarik gabe. Ikus, adibidez, Haranburu-Altunak euskal literatura nola juzgatzeko duen, edo Kintanek Ukronia. Halare, problema ez da jadanik, kritikarik egin ala ez; beste hau baizik: nolakoa egin. Eta hori, geroz eta premiatsuago: 1950 urteetako aldiari gelditu, edo atzera hartara itzuli, nahi ez badugu behintzat. Kritika desberezikiak, globalak, geroz eta gutiago balio du, geroz eta eskubide gutiago du. Horregatik, Haranburu-Altunaren kritikak edo Kintanaren Ukronia-k 50 garrenko urteei zegokien forma dutela, iruditzen zait niri; hau da, hasieretako kritika globalaren aldiari zegokien forma. Ez gure desarroiloaren gaurko faseari legokiokeen zehatz eta konkretua).

Betiko moduan, kritikak, orduan ere, aisa galtzen zituen neurria eta zuhurtzia. Halako kritikoa burrukaria bait da, ez arbitroa. Are konprenigarriago, burrukaria gaztea bada. San Jeronimoren latinez esateko (klerikoa bait naiz, bekik haizu latinkada bat!): "facilitate qua cuncta loquitur et impunitate qua sibi licere omnia putat", hazaldi berri haren ere, mitoak edo idoloak txikitzeko atxakiarekin behar bada, ez zuen lotsarik, eskuetan erortzen zitzaion dena zakurraren salara bidaltzeko.

Makina bat jende amorratzen zen. Mitxelena ere, nahiz eta gazteen "Mezenas" inportantea bera izan, garbi adierazten zuen: "Ez ditut nik gogoko erabat gaurko berrikeriak eta ezin ditzaket izan. Gehiegizkoak direlako batzuetan, beharbada, eta gehienetan gure garaikoek maiteen genituen (txoro-txoroan ala jakinaren gainean eta merezi onez, bestek esan beza) uste eta balioen kontra doazelako batez ere". Beraz, Mitxelena ez du oraingoa, gehiegikerien higuina.

Eta, halare, konprenitzen zituen (orduan): "Ez litzake harritzeko ere oraingo ukamenak aurreraegi joanak izatea. Hori gertatu ohi baita, zealdoka eta zabuzabuka baizik ez dakigunez gero ibiltzen, giza-mugimenduetan. Eta zenbat ere ausarkiago aurreratzeko garen, hainbat gogoragoa izango da hurrengoan oldarra atzeraka. Gaurko gehiegikeriek zaharragoren bat izutzen badute, bada, har beza gogoan gehiegikeria horiek, harri biziaren antzera, ez dutela lehengo gehiegikerien oihartzuna eta neurria besterik itzultzen" (aip. lib. 63/64). Eta: "Nahigabetzen nauenak, ordea, ezin eraman dezakedanak berak, poztu egiten nau biziro beste alde batetik. Gizaldiaren arteko borro-

kari legekoa deritzat, bizitzak berekin dakarren le-gearen semea. Bizirik dagoen herri batean ez ditu gizaldi gazteak aurrekoen sinesteak, esanak eta eginak itsu-itsuan ontzat hartuko eta zenbat ere biziago herria, orduan eta biziago gizaldiaren arteko etsaitasuna. Beraz, lehenaren adorazio harrituan ez badaude auspezturik gure gazteak, bizi garelaiko seinale da hori, besterik baino gehiago" (Id., 65/66. Ik., areago, Leturiaren egunkari ezkutua nobelaren hitzaurrea).

NON DABIL GAURKO EZKERRA?

Beraz, gazteenen erreazio kritiko, gaur-zale, esistentzial honekin hasten da Euskal Herriaren ezker alderako mugimendua. Eta beronek probokatzen du zaharagoek eskuin alderago jotzea eta "kontserbatzeko" ahaleginak egiten hastea. Nik uste, dagoeneko hazaldi berria eta beronen aldekoak gehienbat nagusitu direla euskal kulturetaz.

Baina hori dena edo gehiena 50 garrenko urteetan zen. Eta horixe da bat gehien txunditzen duena: hazaldi berria (euskal giroan) jadanik nagusi-samartu izan arren, lehenagoko urte haietarako berak berregiten ari gaitela, ematen du. 70 garrenko lehen urteetan 50 garrenetako azken urteak birgertatzen ari direla. Orduko maila berdin-berdinean eztabaidatzen dugula eta mugitzen gaitela oraindik.

Gehiago iritetzerik gabeko sartura izan ote zen ordukoa? Ez al dugu ezer aurreratu? Bere burua berriro besterik ezin duen abioa hartu ote zen? Egunez egindakoa gaur desegiten ote da? Ezertan pausatu ezin den belaunaldia al dugu hau? Kritikatzeko bostetan ez dakiena, eta ez zerbait egin egiten? Belaunaldi hau ezin ote da maila pragmatikoago batetara jetxi? Izan ere, ideia eta pentsamendu berriak etengabe zabaltzen dira gure artean: baina horiek eztabaidatzeko modua aspaldikoa berbera da.

Mila gogorazio sortzen du fenomeno honek: Agian atzoko gazteak zahartu egin dira... Eta eman ere batzuetan esplikazio horixe eman nahi izaten zaie gaurko katramilei: atzoko gazteak gaurko "zaharrak" direla, eta atzoko kritikak ezin dutela gaurko kritika jasan. Hori egia bada, Euskal Herriaren izugarri agudo zahartzen da bat: ezer egin baino lehenago, kritikatzetik zerbait egitera pasa orduko.

Nahi ezta ere, Rikardo Arregi zenaz gogoratu behar: "Rebisionismo! Bai ote dago beste biderik? Bakar-bakarrik, hemengo giro manikeo honetan nahiko zaila dela aitortu behar. Hala ere ortodoxia guzikiak nazkatuta nago... Batzuetan zahartzen ari ote naizen pentsatzen diat, eszeptiko samarra ari naiz bihurtzen-eta". 27 urterekin...

Niri beste hau iruditzen zait egunotako zenbait kritikarekin mingosten eta sumintzen direnak, ez direla atzoko gazte gaur zahartuak, edo zuhurtuak eta bai ekinza konkretuan enpleguetakoak eta pragmatikoko pentsatzen hasiak. Praktikoarentzat eta pragmatikoarentzat kritikaren eskubideak ere mugatuak dira. Neure lehenagoko hitz batzu (1970ekoak) aldatuz esateko: "Aidean urtu edo kaos bihurtu egiten da kritizismoa, ukazio zehaztugabetik zehatzera (determinate Negation) eta azkenik baieztazio edo posizioa iragaten ez denean". Erabateko ukaziotik konkretu eta erlatibora pasatzen ez dena, eta bere eskuinean zerbait konkretu egiten hasten ez dena, beti bestek egindakoa kritikatzeko arituz (eta, beraz, kritika mugatzen ez duena), gezurra badirudi ere, lehen fase baten kontserbadorea da. Hara berri bat zahararren kritika arrunt, jeneralarekin, hasten da, noski. Baina kritika hutsetan gelditzen dena, hasieraren hasiera hutsetan gelditzen da. Eta zerbait egiten hasten denak, kritikaren mugak onartu beharko ditu.

Uste dut, belaunaldi arrunk ezkertiar batek agintzen duela gaurko euskal kulturetaz. Eta uste dut, ezker arrunt honen barruan, beti ezkerrearen baitan ezinbestekoak diren diferentziez gainera, diferentzia asko prozesu baten faseen desajusteak sortzen dituela. Beste batetan argituko dut, esaldi honekin zer ententitzen dudana.

Sar gaitzen, ba, "nagusitu" den ezker berri eta gazte hori aztertzea.

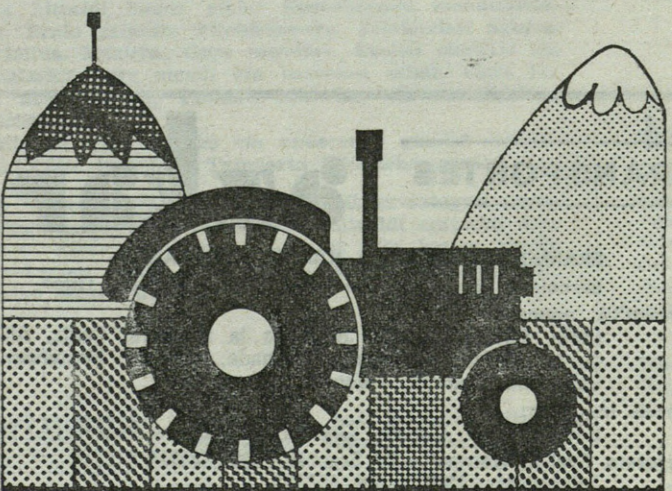
JOXE AZURMENDI

GIPUZKOA'KO NEKAZARITZA PIZTU ETA INDARTU

Gure ardurarik aundienetako bat, Gipuzkoa'ko nekazaritza piztu eta indartzea da; era ontan, probintziko aberastasuna geitu egiten bai dugu. Gure laguntzakin:

- maisterrak bere baserria erosi dezake.
 - nekazaritzarako tresnak erosi.
 - abereentzat dituan ikulluak berritu.
 - kasta oneko beiak erosi.
- Gizartea atsegiñagoa egin.

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA



J. L. BENGOA ZUBIZARRETA

GUTUN IREKIA

"La Gaceta del Norte"ko profesional bati:

Ene Jose Luis, aspaldixodanik nintzen ferro batzuk idazteko. Baina... betiko baina eta gero gero. Astirik ez dugu sobera eta, ez naiz hemen ere premia gabeko atxakiatan hasiko.

Lehenik, gaizki ez baderitzazu, zure presentazioa egin nahi dut, al-dizkari honetako irakurle guztiek ez bait zaituzte ezagutzen. Zuk zeuk, Jose Luis, Bilboko LA GACETA DEL NORTE egunkarian aste oroz hiruz-pelau alditan agertu ohi den EGUNON AMIGOS atala idazten duzu, eta, izenburua bezalaxe, berriak ere euskaraz eta gaztelaniaz ematen dituzu.

Gaztelaniazko berriak zuk idazten dituzulakoan nago, baina euskarazkoak ez, euskarazkoak kopiatu egiten bait dituzu, lautik hiru gutienez. Hau da, guk ZERUKO ARGIAN idatzi eta zuk Bilboko egunkari horretan kopiatu, hitzez hitz kopiatu ere.

Beste zenbait euskal aldizkariz ere baliatzen zara, noizik behin, baina, dudarik gabe, ZERUKO ARGIA zaizu albistariz eta gaurkotasunez astekaririk onuragarrien. Esan gabe doa, erdal testuak zureak badira ere, itzulpen soilak direla gehienetan, eta aski itzulpen eskasak gainera.

Noski, berri emailerik sarri asko iturri berdinaz baliatu behar izaten dugu, eta zuk —nik hainbatetan bezalaxe— eskubide osoa duzu handik eta hemendik berriak biltzeko. Baina, arren, nortasun eta harrotasun apur baten jabe izan zaitez, eta hitzak eta erak aldatu, edota bestela, berriak nondik hartzen dituzun aipatu, ez bait gara horregatik inor eus-kal berri emailerik samurtuko.

Edozein modutan, orain arte bezala kopiatzeko jarraitu nahi baduzu, kopia ezazu ganoraz. Esan gura dizudana zera da, inoiz inprimategiko okerrak bada, ez ezazu oker eta guzti kopia; eta alderantziz, ezer gaizki jarri dugula uste baduzu, pentsa ezazu birritan zuzentzen hasi aurretik.

Zure EGUNON AMIGOS saila beti irakurtzen dut, eta nahiz eta az-pikaldean *Textos: Bengoa Zubizarreta, Jose Luis* adiarazi, nere lantxoak bailiren irakurtzen ditut, hamar hamabost egun lehenago nik neuk kopia-tata bilduak eta burutuak izaten bait dira sarritan. Beraz, ondortxo uler dezakegu, inoiz okerraren bat bada, neurea baltiz bezala sentitzen dudala.

Halako amaikatzu irentsi behar izan dut azken bi urteotan isilik asko, baina irakurri dudak azkenak, ordea, lerro hau idaztera behartu nau, gehiegizko iritzi diot eta. Zeuk ikus:

Urriaren 21ean, honako hau idazten nuen «Zenbat Gara sailean: Irakurleak dakikeenez, azaroaren 11an. Lekeition eratuko du Euskaltzaindiak bere hileroko biltzarra. Lekeition eratze hau Eusebio Maria Azkue zenaren oroitzenaren izanena da, haren heriotzaren ehun urteurrena ospatuz.

Zuk, ordea, borondaterik onenaz zuzendu nahiz edo, beste honako hau jarri duzu urriaren 26an. «Egunon Amigos» sailean: Irakurle maiteak, Azaroaren 11 egunean, Lekeition eratuko du Euskaltzaindiak bere hileroko biltzarra. Lekeition eratze hau Resurrección M. Azkue zenaren oroitzenaren izanena da, haren jaiotzaren ehun urteurrena ospatuz.

Bai, Jose Luis, nik badakit bai, semea aita baino ospetsuago izan dugula euskal letretan, baina, hala ere, zuk besterik nahi izan arren, aurtan aitaren heriotzaren urteurrena ospatu beharrean gaude, semearen jaiotzaren (bigarren) ehun urteurrena ospatu orduko, ez zu eta ez ni ez bait gara segururik biziko (2.064 urtean, alegia).

Besterik ez Jose Luis. Edozein modutan, zuk erakusten diguzun kopiatze-zaletasun horrek gauza bat frogatzen digu, hots, euskal aldizkarietako kazetariok ez gara zenbaitek uste bezain petralak, hamar-hamabost egun lehenago burutu behar izaten bait ditugu geure berriak, eta, hala eta guztiz ere, zuek egunkarietan kopiatzeko nahiko denbora ematen dizuegu.

Jarrai ba, orain arte bezala, gu gizajook Euskal Herriaren onetan izan-nen delakoan sinesten dugun artean ez bait gara kexatuko, zu profesio-nala eta gu amateur-ak izanik gainera. Baina, hori bai, kontu pixka bat izan okerrak zuzentzean, eta... ahal baldin bada, urte azkenean gutaz gogoratu, zuen hila bete bakar batetako soldata ez biat zaigu urtean behin gaizki etorriko.

AMATIÑO

MUSIKA

TOLOSAKO GORABEERAK

Badute lanik asko Orfeoietako buruzagiek. Leenago, nonbait, elize-tako apaiz eta organulariek esker, bazan kantari ugari, orain leengo aukerarik ez izaki eta, Orfeoietan ezin osatu bear ainbat gizon-ema-kume, diotenez.

Tolosako musika jailetan alkarri-zketa gai bat auxa zuten: nondik sortu kantariak, alegia.

Ori orrela izanik, ez dira gaizki bizi besteren bizkar aupatu direnak. Naiko neke ibilli dute elizetan erriko maixu eta organulariek, ezer asko jaso gabe ordainez. Ni neroni bizi guztian ortan ibillia naiz, or-ganu jotzaille alegia, elizkizun guz-tietan eta orain etxera naizenean, bein irurogeta amabi urtetan, ardi bat ere ez dut inondik eskuratu.

Tolosan azaldu diranez, uste onean noski, jakin arazten diet organula-riek pakean utzita, bakoitzak bere gain edo barrutian lan egin dezala orfeoi taldea ornitu nai badu.

Erri guztietan badute bere musi-karako akademia: Andoain, Mon-dragoe, Ernani, Zarautz, Tolosa eta gainerakoak. Donostiako konserva-torioan sofia ikasten duten neska-mutillak ugari dira. Ala ere, Tolo-sako oiek gazte taldea nola eratu galde egiten zuten. Oraindik ere gehiago nai al dute?

Eskoletan aurrek badute bertako egin bearrekin naiko lan, eta leen-goak aski ez direla, ez eman bu-

ruauste gelago. Doazela billa, erriak ordainduta bizi diran akademia oie-tara edo lrungo «Ametsa» izeneko kantari taldeak bezala, bakoitza be-re etxeetan saia ditezela. Eunik gora baditu «Ametsak», neska eta mutil, ikasleen artean. Landare be-rriak nai dituenak bere gain lan egin dezala, besteen isatsaz euliak atera gabe.

Burdeosko musikariak ez du esku eman nai izan euskal kanta berria ausartzeko, euskalduna ez izanik. Besteren batek esan du (J.A. idaz-leak) ez duela ondo egin jaun orrek ezezkua emateakin. Madrileko Mas-só jaunak baiezkoa emanakin obeto egin duela.

Uste dudanez, batek eta besteak arrazoi bera zuten ezezkua emate-ko. Nik badakit zergatik ontzat eman duen Madrileko Massó jaunak. Pil-dain erdi tolosarra eta Massó, oso adiskide dira; adiskide ezik, leenen-go Pildainen maixu izana. Massó Tolosako gora beera auetan sartu bada, Pildainen bidez sartu da nos-ki.

Oliver, aurtan leenengo saria ja-so duena ere, alkarren arteko dute Pildain eta Massó auk.

Bi gizonak, Massó eta Pildain, Tolosako maai-buru ziran.

Oliver au musikari ona dela, ba-dakit; bere lana euskaldun den ala ez, orixe ez jakin.

Leenago aipatu dudak J.A. idazle

ZINE

«GUDA - LEGEPEA»

(État de siege) (II)

—Bular gainean zedukan bala zela-ta, Santore-n osasuna motel-tzen ari da. Horiek horrela, galdatzaileek hartu eri dagoena eta gaitxetegi daramate sendatzeko as-moz. Poliziaren kontrola pasa, bala atera, izkutalekura itzuli, eta osa-suna bizkortzen zaionean, galdake-ta saioari ekiten diote berriro.

—Hiru atal berezi dituen egita-rau bat darabilkiote tupamaroek eskuartean. Gaiak, hauek dira:

1) Preso politikoen zainak oinazeak, mintza ditezten.

2) Isilpean eta poliziaren babe-sean, erakunde fakzista bat nola sortu.

3) Sabotaje, mitin, nahaspila eta beste nola egin, gogozko ez den goberno bat aldatzeko.

Santore-k, egitarau horretaz deus ez dakiela dio. Baina egitarau hor-retantxe datoz bere izena eta Hegoameriketako polizia-buruena (tupamaroen Herrikoa ere bai).

Honela, tortura-maixu, C.I.A.-ko langile dela frogatzen diote. Baita berak azkenean baieztu ere.

Egitarau horretan zetozen zen-bait tortura eta sabotaje ikusten d a Iparrameriketako eskola bere-zi baten, Hegoameriketako polizia buruzagiak ikasle direlarik. Ema-kume bati bularretan eta gazte ba-ti barrabiletan argi indarra sar-tzen, bonbak lehertzen e.a. Bildur-garria da zinez, han erakutsitakoa!

—Dena den, bahitzaileek beste agiri bat zabaltzen dute. Santore-n osasunaz eta beren eskabidez di-harduen agiria hain zuzen. Lehen-goan daude. Preso politikoen truke, bahitutako bi gizonak askatzea agintzen dute.

—Orduko, unibersidadean ager-kundeak, manifestazioak, antolatuz zituzten. Ikasleak gobernoaren aurka atera ziren. Baina ikasleen buruzagi edo zena, tiroz hiltzen du-te fakzistek, poliziarekin bat har-tuta eta poliziaren izkutuan.

Komunista alderdiko jendea ere (ofizialki onartua zegoen alderdia) gauaz bere biltokitik atera eta ka-lean ametraitlatzen dituzte poliziek.

—Fakzista alderdia ere, Santore-k sortua zen, berari frogatzen diotenez. Haren gidaritzepean, ikasle «golfo» batek bere antzekoak bildu eta «merzenario» gisa lan egiten zuten, Iparrameriketako enbajada-tik kotxe onak eta dirua ugari ja-soaz.

—Tortura tresnak aideportura heldu eta laster, tupamaroen bu-ruzagi batzuk poliziaren eskuetara erortzen dira, salatari baten lana-ri esker. Ihesi zijoan beste bati, tiro bat sartzen diote bizkarretik.

Kazetariak ere hor dabilta po-liziaren ondotik, zenbait galdera bihurri eginaz.

«Nola mintzaraziko dituzue preso altxa dituzuenak?»

«Pazientziak jokatur» —zioen poliziak.

—Tupamaroek, erabaki hau har-

tu eta aditzera ematen dute:

Haiek egindako eskabideari go-biarnoak amor ematen ez baldin badio, hogeitalau ordu barru, San-tore hil egingo dute.

—Poliziak bazter guziak miazten ditu. Santore zegoen etxea ere bai, hain zuzen. Baina, ondo prestatu-tako txulokotea izaki, ez zuten aur-kitu.

Giroa gero eta latzagoa dagoela ikusirik, tupamaroek beren eraba-kieren berri ematen diote Santo-re-ri, eta ordurarte bere burua tek-niko agertzen saiatutakoa, zuen pentsakera jakin arazten du.

Haren ustez (eta zinez dio) tu-pamaroak, kristau zibilizazioa han-kaz gora bota nahi duten komu-nista batzuk besterik ez dira. Ho-rrri aurka egiteko edozertaz balia-tzea ontzat ematen du gainera.

Bere etorkizunaz ez du itxaro-pen handirik. Hango gobernoak ez du amor emango eta Iparrameri-karentzat, langile bat gehiago bes-terik ez da. Ahuleria adiaraziko lu-ke beragatik hainbat preso etsai askatzeak. Baitzaileek ere hilko du-tela uste du. Bestela balin baltiz, tupamaroen ergelkeria nabarmen-duko litzake.

—Bitartean, Lege Batzarra bil-tzen da, eta emakume ezkeriar ba-tek hango torturari buruz txosten bat irakurtzen du, sekulako zala-parta sortuz. Goberno zaleei ez zaie atsegin, halafede!

—Gobernoa ere biltzen da Iparrameriketako enbajadorea ere bat-zarkide dutela. Ministroentzat (guziak dira bankero, lur handien jabe, industrial, Rokefeler-en inte-resen zaintzaile edo horrelako zer-bait) kriminalekin tratua egitea ezina da. Iparrameriketako enba-jadoreak ere, ez du ezer egiten San-tore-n biziagatik.

—Tupamaroak ere, guziak bil-tzen dira taldeka eta talde bakoit-zak hauteskunde bidez bere era-bakia ematen du.

—Hiltzeko erabakia denez gero, kotxe batean sartuta kalean uzten dute Santore-n gorputza.

—Hileta-elizkizun ikaragarria egi-ten diote iparrameriketarrak. Elizan biltzen dira gotzai, ministro, mili-tar eta handijende guzia. Vaticano-ko nunzioak du hitzaldia. Gogor-keriaren aurka hitzegiten du. Su-bersiozko gogorkeriaren aurka, era-kunde ofizialei dariena eta errepre-sioa aipatzeke.

—Santore-n gorputza, abioiz da-ramate Iparrameriketara. Abioiz dator Santore-n ordezkoa ere. Aide-portuan daude zelatan tupamaro-ak. Burrutia aurrera doa.

—Honenbestez bukatzen da, xe-hetasun batzuk gora behera, duela hiru bat urte Uruguay-en jazotako gertaeraz egindako pelikula hau.

Santore-n hilketa honek, bere ondorioak izan zituen. Bada, 1970. urtean Brasilen Iparrameriketako enbajadorea bahitu zutenean, hiru-rogeitaka preso askatu zituzten. Haietako bat da Vera Silva Me-galhaes, 24 urteko neska ikaslea.

Neska honen aditza lehendik ere baganduen. Hala ere, pelikula hau ikusi ondoren, «AMNESTY INTER-NATIONAL»-eko gazte batzuek emandako propaganda horrietan zerbait gehiago dator.

Zazpi orduz zigortu zuten Vera Silva. Elektrizitate eta makilaz as-tindu zuten bere gorputzaren al-derdi bakoitza. Ez zioten ezer erres-petatu. Arjelia-ra erretiratu zen eta gerritik behera elbarriturik bi-zi da.

—«AMNESTY INTERNATIO-NAL» erakundearen xedea, mundu-ko presoek ezartzen zaizkien oina-zeak salatu eta torturari aurka egi-tea da. Hain propaganda orriak dioenez, hogeita hamar nazio baino gehiagota nari da gaur bertan po-lizia kuarteletan eguneroko zigortzen. Atenas-ko Korydallos, U.R.S.S.-eko Chernqakhovsk ero-etxea, Vietnam-go Co Son, Operacao Bandeirantes Brasil-en e.a. lekuko.

Tortura arazoa —orriak dioe-nez—, gaitz izugarria da. Errukitze hutsa ez da nahikoa. Gaitzari aur-ka egin behar diogu. Behartuak gaude.

—Costa-Gavras zuzendaria ere,

helburu berdintsuak zituen «Guda-legepea» egin zuenean. Zapalketa eta gogorkeria batzuei aurka egi-tea.

Ez zen ordea lan erraza izan pe-likula hau burutzea. Oso osoa Chi-le-n egin du (egun ez luke egingo) Costa-Gavras-ek bere emazte Mi-chèle Key kazetariak lagundurik.

Izan zuen zailtasunik. Jatekorik eza, zepatarik eza, eta abar. Chi-llek azken urte hauetan izan dituen larrialdiak bete betean harrapatu zituzten film hau egiten ari zirela. Polizia-kaskoak adibidez, Alemania-tik ekarri behar izan zituzten.

Jenderik gehientsuena, Chileko Santiago kontratatu zuen Costa-Gavras-ek. Baina, zenbait politi-korekin hitzegiteko eta zenbait to-kitara sartzeko, sei hilabetez jardun zen lanean.

Chileko giroa ez da, ez, lasaia izan azken urtetan. Hala ere, Allen-de hil eta gero, ez dugu uste hobe-a izango denik. Dendak zabalduko di-ra. Kamioiek ere egingo dituzte be-ren joan etorriak. Baina «Guda-le-gepe»-ko giroa (giltzaperatzeak, hil-ketak, bahiketak, torturak, e.a.) na-gusituko ote den beldur gara. In-darduna kizango ditu eskubide gu-ziak.

—Eta azkenik filma egin dutenen xehetasun batzuk eman ditzagun.

COSTA-GAVRAS
ZUZENDARIA

1933. Urtean Atenasen jaioa eta 1952. Frantziara etorria.

Politikazko zinea egiteari atxiki zaio era bat eta hori dela-ta, ate asko itxi diote. Bereak ditu «Z», (1967. egin eta Award Akademiako saria irabazia), «Un Homme de trop» (1966. Moskun saritua) eta «Aitortza» (Confesión).

YVES MONTAND,
(Santore)

Abeslari sonatu izan ondoren hasi zen zine-lanetan «Bildurraren sa-ria» (Salario del miedo) pelikulan antzeslari trebe azaldu zen. Mari-lyn Monroe lagun zuela «The Wit-ches of Salem» eta «Let's Make Love» filmetan parte hartu zuen. Lelouch-en «Vivre pour Vivre»-n ere bai. Baina Costa-Gavras-en menpean «Z» egin orduko, beste era batetako filmetan murgildu da. «Aitortza», «Le Cercle Rouge», «Tout va bien», «Guda-legepea», e.a. egin ditu.

FRANCO SOLINAS,
IDAZLEA

Costa-Gavras-ekin elkarlanean «Guda-legepea» idatzia. Suspense-ko lan bat egitea ez dugu nahi izan-dio. Arazo bat aztertu eta jen-dea kezka araztea da gure asmoa. bakoitza erantzun bat eman de-zaion. Ez dabilkigu moral hizkun-tzik. Hau ona ala beste hura txar-ra denik ez dugu esaten. Santore da gure arazoa. Egitura batzuen ordezkarik bait da. Herriari kaltega-ri zaizkien egitura batzuenak.

Solinas, 1927. Sardinian mundu-ratu zen. Kazetari izan ondoren liburu idazteari ekin zion. Gilo Pan-tecorvo zuzendaria bere hiru lan hauek zineratu zituen: «Kapo» (1960), «Arjelia-ko gudaketa» (1964) eta «Queimada» (1970).

«Arjelia-ko gudaketa» ere, iparral-deko herbesteetan ikus daitekeana da. Interesgarria benetan! Arjelia-rrak kultura, ekonomia, eta politi-ka askatasun aldetik jasaten zuten zapalketak garbi erakusten dira. F. L. N. koei oinaze bildurgarriak nozitu arazi ondoren, ongiletzat jo-tzen dute frantsesek beren burua. Eskola eta gaixotegiak, sartaldeko aurrerapenak eta nik ez dakit zen-bait gauza mesedegarri egiten ziz-kien arjelitarrei. Dena den, «Guda-legepea» eta «Arjelia-ko gudaketa»-n dauden zapalketa eta jokabideak elkarri lotzea, osagarri litzake gu-re mundua hobeto ezagutzeko, eta, alderantziz, gure munduko giroa bi-zitzea, laguntza ederra bi pelikula hauek ulertzeke.

INAKI AZKUNE

mutriku

IZKETALDIK

AZAROAK, 2

Aurreko argitaraldian azaldu bezela, Kultur-taldeak eratuak egi-tarauari jarraituz, Luistarren are-toan, JAUJAn, eta gaueko 9 eta erdian, Anjel Lertxundi idazle az-karrak «JARDUNALDIAREN AGER-PENA» delako gaiak, izketaldiari asiera eman zion.

Aurrez, Azpillaga jaunak itz ba-tzuk zuzendu zizkigun izlari gaz-tearen aurkezpena eginaz, eta onen euskal-giro-arteak bereiztasunak azalduz.

Itzaldi labur bezain atsegingarria Anjel Lertxundi eskeini ziguna. Ona emen bere itzaldian erabili zuan gainen laburpena.

«Gurasoen eziketa bearra» «Gu-raso eta umeen arteko ar-emanak» «Guraso, gizarte eta erri-agintarien erantzun-bearra umetxoan eziketari buruz» «Gizartearen sustraia, ezike-ta da» abar eta abar... Itzaldi bi-kaina benetan, guraso eta gizarte-ak umeei duten eginbide eta beste zenbait adibide azalduz.

Euskera leun eta garbiz itz egin ere, guziak errex ulertzeko eran. Zorionak Anjel, eta zure itzaldia izan dedilla denontzat onuragarri.

AZAROAK, 5

Bigarren izketaldi ontan Karlos Santamaria aipatua izan zen izlari «GIZA ALDAKETA ETA EZIKETA» gaitzat jasorik.

JAUJAKO aretoa lepaiezurreraino jendez beterik arkitzen zelarik, Santamaria jaunak gogatsu ekin zion jarritako gaiari. Gutxitan entzuten diran egia mardulak esan zizkigun. Giza aldaketa eta ezike-tari buruz uki zitezkeen puntu gu-ziak ukitu zituen.

Ona emen bertan erabili zituen punturik nagusiak.

«Euskal-erria aldatu egin da, mundu guzia aldatu dan bezela, batez ere pentsamoldeak.

Eziketa, gizarteak eginkizun guz-tien artean, garrantzi aundieneta-koa da. Bi aldekoa izan ditek: iraultzaileak ala iraun-azitzaileak. Gauza bat garbi dago; askatasunik gabe ez dago eziketerik.

Aldakuntza nondik dator? Aurre-rapena da gaurko aldakuntzaren eragile nagusia. Giza bizia kon-dizio materialak aldatzen du.

Teknokrazia, eskolaren etsairik aundiena da, egiazko gizatasunak ikasteko astirik ez da gelditzen. Arrixko aundia dago gizona guztiz zapalduki geldi dedin.

Izpiritu, nortasuna, sinismena, itxaropena, gero eta baztertuago daude.

Eziketak, galdu-bear eta etsipe-naren aurka egin bear du. Egin-kizun au nola bete?

Ona emen bost puntu bearrekoenak.

- 1) Irakaskintza.
- 2) Eskuzko lana.
- 3) Kizarte azkuntza. (Educación social).
- 4) Izpiritu. (Gizonaren nor-bere-tasuna).
- 5) Gizarte bereizkuntza. (Selección social).

Bost puntu auen laburpena argi-ro azaldu zigan, onenbestez itzal-diari bukaera emanaz. Santama-ria jaunaren itzaldia oso txalotua izan zan.

AZAROAK, 7

Iruargarren izketaldia. Izlari Donos-tiako Seminarioan irakasle den An-ton Artamendi jaunak izan genuen. Gaia: «EZIKETA EDO EDUKAZIOA, ZER DA?» Garbi azaldu zigan ez-iketaren berri. Bere itzaldiari oso interesgarria iritzi genion. Egia esan, eziketa aldetik badugu zer ikasi ugari.

Itzaldiaren laburpena: «Gure bi-zitzan sortzen diren bearrei erantzunez bizi gera. Bear bat bete ez-ker, berealaxe sortzen da beste bear bat. Bizitza... bearra... ezi-keta...»

Bear batzuk ez dira guk antola-tutakoak, bestek baizik. Konturatu gabe ari gera geureak ez diren bearrak betetzen.

Ari gera jatorrizko ez diren bear batzuk betetzen, guk geure norta-suna galduez.

Bizitza —bearra— bear zeatze-koa, jatorrizkoa, ez-jatorrizkoa.

Eziketa zertara joan bear da? Almen bat ematera jatorrizko ala ez-jatorrizko bearra den ikusteko.

Ikustea ez da naikoa. Ikustek aztertzea eroan bear gaitu eta ge-ro ekingitza: Oztopoak kendu eta aurrera eroan jatorrizko bearra.

Erriak bere erritasunean bere bearrak azaltzen dituean, auek dira jatorrizkoak.

Zertarako ezi? Erria ezarpen edo situazio ontatik bestera eroateko. Ez bagera saiatzen gure umeei ezi-keta jatorra ematen, erri bezela jo-katuaz, erriaren aurka doa ez-jato-rrizko bearra sortzen duena.

Gure txalorik beroenak Artamen-di jaunari, bere itzaldi bikainagatik.

Ondorengo izketaldien azalpenak ere, argitaratuak izango dira.

ERIoTZA

Azaroaren 5ean, ustekabean, il zitzaigun Urreizti eta Azpiazutar Manuel, 48 urte zituelarik. Gizon zintzo eta jatorra. Bere emazte nai-gabetu Iturrinotar Rejina, seme-ala-ba eta senditar guziei, gure samin agurra.

ANDONEGI

azpeitia

EKAINGO LEZE ZULOA

Urola ibarreko herriar askok, aspaldion egiten duen galdera kez-katia: Ekainko ateak noiz ireki be-har dituzte...?

Galdera hau guztiz zentzuak da izan ere. Gure lehen gizonak hain gertuan utzi zizkiguten aztarna zo-ragarriak ezagutzeko irrika eta es-kubidea, ez baitago inori ukatzerik.

Galderari erantzun zehatz eta bete betekorik, gaurko guk behin-tzak eman ezin ahal badiogu ere, bere inguruan, irakurle maite, argi egiten saiatuko gataizkizu. Ze-ren bat baino gehiago baita, geuri zuzenki, Ekaingo berri eskatu di-gunik.

Lehenik has gaitzen Ekain non finkatua dagoen azalpentean, ba-rrura sartu ezinez, bere ingurura gerturatu nahi lukeenik ere bai baitago oraindik. Ekain, Debako Udalaren lurraldetan, Zestuarekin muga egiten duen mendi bat da.

Zestuako herriaren sarreran ezke-rrerara, kondeko etxe ondok ir-a-roipenez antolatua izan direla, gantzen den bidean behegintza joa-ki, Zubiaurre zubi zaharra pasa eta Lili jauregiaren goikaldetik, erre-kari itzulinguruka, hamarren bat minutu Sastarrain baserri-ira heltzen gara. Eta beronen alboan erre-kari jarraituz zango batzuk eman ondoren iritsitzen gara Eka-ingo Lehen gizonaren bizilekura.

Bide guztia nahiz oinez hala au-toz aldapa larririk gabe, ia lau lau gehiena, oso eroso egiten da, alderdi ona du Ekainen honetan. Ibilbide hau oinez egin badezazu, irakurle, begien atseginetarako hi-ru obra historiko ikustatu ahal di-tzakezu. A) Urola hibaia zeharka-tzeko eraikia dagoen Zubiaurre. Zubi hau Carlos IIIgarrenaren ga-raian berriro zen eta Zestuak duen zaharrena berau da. B) Zubi ho-nen muturrean hibaia ezker al-detik, Ibero azpeitiar hargin-mai-suak 1792 egindako herri-iturri bi-kain bat arkitzen da. «FUE ERI-GIDA EN EL REINADO CAR-LOS IV AÑO 1792 ESTA FUENTE DE LA N. Y L. VILLA DE STA. CRUZ DE CESTONA». D) Lilita jauregi bikaina ere hementzen du-gu, antzinatueko aiton-etxea. XIV-garren mendean Enrike Lili zen jauregi honen nagusia, geroxeago Alaxako kontea izango zena. Gau-rregun Lilita jauregia «monumen-to historiko artistikotzat» izenda-tua dago eta nekeza da beste an-tzeko bat ikustea. Eta hau guztia Zestuako Herri zahararen al-tzoan (nahiz eta Ekain udalez De-ba izaki) hots, oraino bere bi ha-ressi zutik eta beste zenbait her-mita eta aberastasun historiko maiteminez gordetzen dituen Herri xaloan egonik, Ekaingo haitzuloa berari neurri neurria datorkion marku barruan sartzen da.

BI HERRITAR ZORIONEAN

Zeruko Argiaren idazle eta lan-kide trebe Inaki Zubizarreta azpei-tiarak, elkar-lanean, Irungo lita-ratur sariaketa ospetsuan lehenengo saria irabazi du. Zubi-ren gaitasu-na ezagiturik beste horrenbeste opa diogu aurrerantzean ere. Zo-rionak Inaki, gaztea haiz eta au-rreara!

Egurtzaneko Jokin Elortza eta Mirene Olatz Arangurenak, neska-koskor eder bat ekarri dute mun-dura. Mutikoa izatekotan Aralar izena eman nahi zioten, baina nes-ka izaki eta Leire ipini diote. Eus-kal izenak ugaltzen ari dira gure herrian eta askotan berauen berri deusuk ez dugu jakin ohi; baina hor dugu Eibaraldean Amatioko ja-torra. Aralarren berri ere beronen laister eman zigan. Eskerrizkasko Amatiño eta zorionak Jokin eta Olatz, Leiretxo aitaren espalekoa badadi amaika mendi eta leze zulo ezagutu behar du alazankoa.

ANATSAN

lezo

PASAI DONIBANEKO JAKINTZA ASTEA

Antolatzaileen propaganda-lan egokia dela medio, nork nahik ja-kingo du Pasai Donibaneko Jakin-tza Aste honen berri. «Ifularreta» berak ongi aski egin dizkigu be-aren laburpen eta kritika Z. A.aren azken alean. Neroni hitzaldi batean eta jaialdian baizik ez nintzen izan. Jakin arazi zidatenez, lezoar gutxi agertu omen zen. Nunbait lezoar gehienok oso lanpeturik gaude.

Zorionik beroenak sanjoandarrei, estropadetan ezik, Euskal Kultur-Asteak eratzen ere gure aurretik ibili direlako. Ia, ia inbira bedein-katu hori Lezora ere zabaltzen den eta lehenbait lehen gure «Lezoko I Euskal Kultur-Astea» eratzen du-gin. Hala bizi!

duen maisu eta gidari On Joxe Migel, bere larogehita hiru urte-tan mutiko bizi eta gihartsua bai-litzan. Ez zuen irrist bat bera ere egin!

Ekain barruan, Barandiaranek, guk ezagutzen ez genituen hiru hartz habia erakutsi zigun. Eta Zal-digelara heldu ginanean (Zaldige-la Ekainen zati edo gela baten dei-tura da) beste ohar interesgarri bat zegikigun: «hara begira ezaio-zute, ikusiko duzue, behekaldeko zaldia, denak barrura begira dau-de; eta goikaldekoak, alderantziz kanpora edo atari alde. Hau zer-gatik den ez dakit oraingoz».

Barandiaran, Ekaingo piztiak oraino bizirik bailiran bezala min-tzatzen zaigu. «Hemen dituzue bi otso koskorrok ere, hemen egundu dira hamabi-hamabost mila urte-tan, gu etortzeko zai». Eta irte-eran. «Agur egingo diegu otso hauei, gu berriz honutz etorri arte zai gelditzen dira».

Barrua ikusi ondoren, atarian, Joxemielek ordu erdi baten, bere lan eta problemen aurkezmen zo-rratz bat egin zigun. «Gauzaok guz-tiak zuek gazteok dakitzazuen ager-tzen dizkitzuek. Nere lan honetan aldapa eta maratila asko ditut».

—Eta Joxemiel, herriak noiz izango du Ekain ikusteko aukera?

—Badakit zenbait jaunek aitzaki guztiak teknikuoi bota dizkigutela.

Nik Donostian egin zen batzar ba-tean, denek aurrez aurre esan nuen, eta orain hemen zuei dasai-zuet: guk teknikuok gauzak zail-tzen ez baino errazten dihardugu.

Ekainen sarrera lehen hamabi me-troan arrastaka egin behar zen, lodikoteak larri ibili ohi ziren. Guk sarrera zutik joan ahal izateko mo-duan ipini dugu. Beraz iriki nahi dugu Herriak ikus dezan. Eta hau-zia niri badagokit GAUR BERTON IREKI DADILA.

Horra hor, irakurle, Barandiaran maisuaren aitarrak. Ekaingo gora-beherak ez daude nonbait gure ar-tean konpontzekotan. Ekain ireki dadin, teknikuak ez dira ostopo. Zenbait aldizkarian inoiz besterik agertu bada ere.

Barandiaran gogotsu jardun zi-tzaigun bere iritziak agertzen. Auk-ri, agian lerrook argitara orduko bere lanen hirugarren alea jaso ahal izanen dugu. Guztitara hama-biren bat ale izango omen dira, berak dasaigunez, arkeologi lanak agertzen badizkiote bederen. Joxe-miel haitzurtean eta letratan, de-netan langile emalea. Jainkoari nahi dakiola Ataungo gure «Lehen gizona» beste larogehita hiru ur-tetan bizi izatea.

LASTIMA!

Aurten ere gau-ikastolarik gabe geratu ote gera? Nunnahi hasiak dira euskara irakasten eta ikasten, baina, zoritxarrez, Lezo ez, (ez dut bederen beren berririk). Hain zaila ote da ba? Edo aurtendik Espaiña-ko Unibersitateetan bezala, urte be-rritan hasiko ote dugu ikastaroa? Hobe berandu sekula baino.

DEBAKO «IDIAKEZ» I

Azaroaren 4eko Z. A. irakurriaz, koloreak gorritu zaizkit. Ez nau ba «Idiakez» Debakoak kronisten ere-dutzat jarri! Horrelako laudoriorik entzuterik ez nuen espero, are gu-txiago «asto galant hori» eta an-tzeko alukeriak anonimo gisako ba-tean nitaz irakurri ondok; dudarik gabe bataz eta besteak bere buru-ari esan behar ziotena niri esan didate, esan beharrik ere ez bait dago «Idiakez» dela ereduagari eta ez ni. Dena dela, mila esker.

IBILALDI NEURTUA

Joan den azaroaren 4ean, Allerru Elkarteko Mendi-Taldeak antolatuta-ko IV Ibilaldi Neurtua ospatu zen. Mendigoizale ugari bildu zen, hiru-rogeita emezortzi bikote, halafede!, eta goizean goiz hasi ziren Jaizki-beldik gora, 20 kilometroko bidea ibiltzen.

Ohi bezala, deia eta araudia bi hizkuntzatan egin ditu Allerruk. Ha-la ere, V-erako euskarazkoa zerbait orraztea eskatzen diet antolatzaileei.

Kronika idazterakoan egin gabe dago irabazleen zerrenda eta beraz, ezin bere berri eman; gainera, esa-ten dutenez, parte hartzea, eta ez irabaztea, omen da inportanteena.

PRO-DAMNIFICADOS

Oso ongi iruditzen zait Beheko Eli-zako atarian Andaluciako eta Mur-ciako uholdeak direla-ta ezbehar-tuei laguntzeko diru biltzeko kutxa bat jartzea. Ez dakit noren asmake-ta izan den baina, bai egokia arraioa! Orain, munduan gertatzen diren ezbehar guztietan, gauza bera egin nahi den jakitea gustatuko li-tzaidake.

KONTZEJAL BERRIAK

Hauteskunde beharrik gabe, Fer-mín Iburguren eta Rikardo Salabe-ria kontzejal izendatuak izan dira. Seguru gaude, beren bultzada gure Herriko Etxean nabarituiko dela. Au-rreara, mutilek, gauza asko zegok egiteko-ta!

Sistiaganeko Pellok

getxo

GETXOKO IKASTOLA HONDATUTA

Irailaren 30ean eta urriaren lein izan ziran uholdeek Andra-Mariko Egunsentia ikastola hondatu eben. Ikastola hau kalea baino behe-ra-go dauan etxape batetan dago; ho-nela euria erraz sartu ahal izan zan Kalteak, gitxi gora behera, 200.000 pezetakoak dira; gai-didaktikoetan bakarrik 40.000 pta. galdu dira.

Gaurregun 45 ume (maternal eta preescolar diralako mailetan) eta bi andereño dituan ikastola hau, orain zazpi urte jalo zan. Ume ho-neek, aipatutako mailak amaituz gero, Algortako ikastola nagusira joaten dira beren ikasketei jarrai-kitzeko. Ikastolan bertan, ikastaro honeez gainera, euskara, txistu eta solfeo-ko ikastaldiak ditugu eta noizean behin hitzaldi batzu. Ur-teroko gastu-kopurua estuestu be-tetzen da eta betetzeko zozketa, kupon eta abar egin behar.

Orain, eta ikastola konpondu ar-te, klaseak Txoko gastronomiko ba-tetan emoten dira. Kaltea haun-dia izan da eta konponketa gaxa izango. Danok dakigu ikastola ba-ti eustea ez dala gauza erraza eta are gitxiago ezbehar honeekin. Norbaitek lagundu gura badau, he-men daukaz zuzenbidea eta kontu-aren lumeroa (cuenta corriente da-lakoa): Maidagan, 17 bajo (Gue-cho), eta Caja de Ahorros Vizcai-na-n 1891-5 lumeroa.

Ea nolakoa dan gure portaera!

AUTOBUS-GELTOKIAK

Urte batzuk badira Getxoko Aintamentuak herriko autobus-geltokietan aterpeak ipini zituala, eta egia esateko, oso pozik onartu genuan ekintza hori.

Baina aurten, ez dakigu zergatik eta norengatik, geltoki batzuk ater-pe gabe geratu dira eta honen on-dorena herriarentzako kalte.

Laister ere laister, neguaren ateak gagoenez gero, gure Aint-amentuak konponduko dituala es-pero dogu.

SARRIKOBASO KALEA

Sarrikobaso kaleko bizilagunak oso haserre dira aspalditik, ze heu-rek dinenez, badiudi Aintjamen-tuak ahaztuta daukala kale hau, ze bestela ez baita ulertzen zelan egon daitekezan kale hontako zu-loak konpondu gabe. Eta gainera kale amaieran, zulo haundienak diran lekuan argi bat ere ez da aurkitzen.

Benetan beharrezkoa da Aintja-mentuak konpon daiazala arazo honeek, ze Sarriko baso kalea Al-gortako sar-urtera nagusienetari-koa da ta.

TXUS eta JUANJO

tolosa

Aspaldi honetan isilik egon gara lanez leporaino. Egia esan, Z.A. honetako zuzendaritza, hain esku zabalik eskeini zigun atal honega-tik, ez dugu gehiegi eskertu.

Berriz ere ekiten diogu bada, eta orain arte baino emankorrago izan-nen ahal gara noski. Gure herriko berriak zabaltzen ahaleginduko ga-ra aurrerantzean.

—Haurtegiak urte beteko bizia oraintxe betetzen du, eta hiltzeko zorian ere egon da, eta behar bada oraindik ere badago. Lokalaren eza da ezbehar honen iturri, zeren orain artekoak, Lizardi Elkartek utziak, hustu beharrean aurkitzen dira, kontratua amaitzen delako.

Tamala da benetan, baina beha-rra dago: urte osoan egindako jesi-tio danak hutsean gelditu dira eta azkenean nora gabe honetan aur-kitu da; gure herrian inork ez bai-tigu lekutxo bat eskeni. Bere ga-raian udaletxeari egindako eskeak, alferrikoak izan ziren, gure herri-ko lehen Euskal haurtegia arris-kuan utzirik. Erantzunak izan di-ra, ez dutela nahiko tokirik, eta lokal eskeak leku askotatik dituz-tela.

Edozein modutara, gu ez gara oso konforme gelditu, zeren azter-keta sakonik egin gabe, hainbeste lokal hutsik ikusten baitugu.

Beraz, gure herriko zenbait pro-blema, Udaletxeak ez du ikusten, itxura denez. Baina, argi den be-zala, hau betaurrekoen kristalaren koloreak egin dezake, noski.

—Hil honen 7an hasita datorren urteko otsaileko 20ra arte, astero hitzaldi bat eman da Txinparta Elkartean. Hamalau hitzaldi zen-batu ditugu eta danetariakoak dau-de noski hauetan. Esan beharra dago, Bibiano Larramendi zanaren eta ziur dakigu Bibianok nahi ze-kazean omenaldirik hobereana egi-ten diotela Txinpartako asikideek. Lehen hitzaldia «Pedro Urruzuno bertolaria» izango da, Antonio Za-bala jaunak emanda.

Gainerakoak astero ematen joan-go gara 14ean «Aurora, apogeo y o-caso de toros y toreros vascos». Gai honen berri J. M. Busca Isu-sik ematen digularik.

—Udaletxeak konzejalak aldatze-ko garaia heldu zaigu eta itxura denez gurasoen ordezkioak justu be-teko dira hauteskunderik gabe.

Benetan harrera eskaxa gure he-rri honetan Udaletxeari ematen zaiona. Arrazoi askoren artean, na-gusiena noski, legeak ematen di-tuen posibilitade urriak izango di-ra. Eta ekonomi aldeko gure Uda-letxearen txirotasuna bestea. Kon-tu izan, Hendaiako Udaletxeak adibidez, Tolosakoak baino hiru adiz presupuesto haundiagoa dua-la. Ondo dakizuen bezala, Hen-daia Tolosaren erdira ez da iris-ten, eta guk dakigularik, Frantzia da Europako erresumarik «zentra-listenetakoa». Beraz, irakurle, ze-rorrek atara honi konklusioak.

Aurten, Munduko Urte Foresta-la ospatzen da, eta jakin dugunez Tolosan talde batek edo, zedozer egiteko asmoakin izan behar du arazo horretaz. Geure aldetik txal-otzen dugu talde honen kezka eta ea jendea kontzientzatzu joaten dan bakarka bederen, gure herri-ko, zuhaitz, oihan eta basoez. Ba-dugu premia gorria noski. Gaur baino zabarkeria haundigorik ez da sekula izan Euskalherriko historia guztian. Mendi guziak biluzik dau-de edo pinu «insigu» delakoare-kin josita. Ederra etorkizuna. Non pagoak, aritzak, zumarrak, lizarrak eta urki, urritz, intxaurreak? Eta denak pinua, hain aberatsa luza-rora.

ASKALEKU

bergara

ITZALDIA

Urriaren 26an, ostiralez, gaueko zortziretan, Dominikoen zinean eta Guraso Elkartek antolaturik, Imanol Laspiur-ek itzaldi bat eskeini zigun «Umeen eziketa»-ri buruz.

Imanol aspaldiko urtetan ezaguna degu, ez da alferrik Bergarako Arte kalean jaioa. Ainbat aldiz entzun genion leen ere baiña, egitan, ez genuen uste alako maillakoa izan bear zuenik. Entzule guztiak liluraturik utzi ginuen.

Egun eta ordu berean «Escuela de Maestría» dalakoan beste itzaldi bat izan zan, jendea zerbait zakabanatu zan. Ala eta guztiz ere eunen bat lagun bildu ginan Imanoli entzutera. Ordu beteko itzaldi bikaina, amaieran elkarrizketa eta guzti. Baten batek galdetu zion ez ote zan kaltegarri gertatuko umeei euskera bakarrik erakustea, gero goi-mailako eskolara eltzen zira-nean. Imanolek, bere semeei eta auen lagunei gertatutakoekin erantzun sakona eman zion: Eibarko eskoletan redakzio txapelketa bat eratu omen zan eta leenengo mailan geratu omen ziran bi izkuntzak zekizkitenak.

Esan bezala, jendearen gogozkoa eta zenbait gurasoentzat esnagarria izan zan. Emen ere gertatzen baita ikastolako irteeran amak berak umeari erderaz itzegitea ajolagabeke-riaz. Euskeraz ez balekita, au esan bear diegu: «Escuela de Maestría» dalakoan, astean bi aldiz izaten dirala euskal ikasgaiak gaueko zortzi t'erdietatik bederatzi t'erdia arte, asteleen eta asteazkenetan.

Zorionak, Imanol!

ERIOTZA

Larogeita amalau urtekin, Jaunaren deiari erantzunaz, zeruratu zai-gu Gantxegitar Pedro Joxe. Gizon jator eta langillea, langillerik ifion izan bada. Bere sendi guztiari, gu-re samin agurra.

MENDIKOI

arrasate

ANEXA

Urriaren 26-an ostiral gauetz Ane-xa ballet experimental independien-teak saio ikaragarri bat eman zi-gun.

Dakikegunez talde hau Bartzelo-nan bizi da urtean zehar baina iza-tez donostiarra dugu; bi dantzari dituzte kanpotarrak, besteek gipu-tzak dira; kataluinara joateko arra-zoi sakona izan zuten hemen ez zutela laguntzarik izan eta han bai.

Arrasatetar gehienok bezalaxe ez dugu larregi ulertzen balletaz, bai-na «contingencias eta munduak» Antton Larrauri bilbotar musikala-riaren lanaren interpretazioa izan zan gustoren ikusi genuena.

Aurten behintzat ez dute esango herrietan barna laguntzarik ez du-tela izan, aktuazio falta gaitik be-hintzat ez, ez horixe!

IPIIN SARIKETA

«LAGUNAK» Santamaina hauzoko gazte taldeak eratu berri du II. Ipuin Lehiaketa, bere IV. urtebete-tzea ospatzeko asmoz.

Aurreko urtean, igez, oinharriak erdaraz bakarrik idatzi ziran, zen-bait hizkuntzatan izango zanik ez zuen jartzen; aurten berriz hizkun-tzabiduna da ofizialki eta gainera euskaraz presentatutako lan hobe-renentzat sari berezi bat izango da.

Baina guzti hau zeren frutu? Igezko lehiaketara euskaraz idatzi-tako lan bat presentatu zalako, eta gainera bigarren saria jaso zualako.

Hori da frutuak lortzea, eta nahi eta nahi ez ekintzatik ekintzara lor-tzen dira gauzak.

IKASTOLATAZ

Ikastolako kooperatibak bazkide kanpaina bat ireki zuen, eta nahiz eta ziur adierazi ezin, «Radio Ma-

kutok» esan digu oso bazkide gutti lortu dituztela.

Zer dala ta? Ez naiz expikatzen hasiko: nahi duenak badaki.

BARRAKAK

Inflazioa, borroka, bizia gora ezin aguantatuka, eta herri adoretso hontan, jarri berri dituzte auto-txo-kiak.

Hemen, herri hontan, barrakak urtean bitan jarri ohi dira: San Juanetan (ekainak 24) eta Santomase-tan (abenduak 21), Gabonak igaro arte.

Hortik ateratzen diren zergakin frontoi zaharra piska bat konpon-duko balute, probetxuzko zerbait li-rakeela esango nuke. Baina ez da pentsatzen horrelakorik eta esan-dako barrakak, koitxau batzuen pol-txikoak arintzeko eta beste norbai-tzuenak betetzeko izango dira...

GORKA ETXAGIBEL

zornotza

ELIZ INGURUTXOAN

Esteban Jauregi Jauna, urte lu-zeak abade zeregiñetan gure artean bizi ondoren, joan jaku erritik bere zaartzaroko egotaroa lortuaz bate-ra, bere anaia baten zaindari. Bere azken-agurra ixil-ixilla izan da, za-rata bakoa, bere bizimoduaren an-tzera. Au dala eta, baliteke nire barriketa apurra be bere gogokoa ez izatea. Barkatu, bada, miin luze banaiz. Gure erritarren artean bada asmo oberik eta orretan nago neu be. Zintzotasuna eta neurritasuna ez dira naiñun ta naiñoz agertzen diran bitxiak eta ikusten diran ba-kotxean goratu bearreko loreak di-ra, gaur egunean batez be. Jaure-gi Jaunaren agurraz batera samar gure elizako zerbizariaren artean beste aldakuntza bat izan dogu. Deusto aldera joan jaku Pujana Jau-na ta, bere ordez, Ozerinjauregi Jauna ondoratu jaku. Zuen aurre-rantzako artzain-lanetarako bearrez-koak argia eta zentzuna, baita Jau-regi Jaunaren bizimoduan goratu doguzan onbideak. Gure agur bero eta zabala joan danari eta, bedeinkatua Jaunaren izenean gure bide barriak argitzen datorrenari!

PINTURA TXAPELKETA ETA ERAKUSKETA

BANCO DE VIZCAYA diru etxe-aren laguntasunagaz ta S.A.C. «Zor-notza», erri-kultura elkarteak eratu-ta, aurtun leenengoz, margolarien artean txapelketa izan dogu. Gaiak: Zornotza eta Etxano aldeko eliza, ermita, baserrietxe eta txokorik atsegingarrienak. Txapelketara be-rrigeita bat lan agertu dira eta Urriaren 28tik Azillaren amaikarar-te lanen erakusketa izan da ta, orretarako, «Zornotza» elkarteak ainbat ikusleri bere etxeko atea-k zabaldu deutsoz. Gure erri-kultura elkarteaz urte askotan musika ar-loetan bero-bero ibillia dogu eta, kantasoiñuak aaztu barik beste za-letasun goragarri batzuk sortu nai-rik dabil. Bera da gure errian Fo-tografia txapelketeagaz arduratu dana eta bera 15 urtetik beerako umeen artean Euskal Olerti Txapel-keta eratu dabena be. Ekin eta ja-rrai, mutillok, ez daigun esan, dana barriketa eta orbela danik.

ESPETXETIK ASKATUAK

Gure erriko gazte talde bat es-petxeratu zala urte bat baiño geia-go da. Bost etxeratu jakuz il onen leenengoetan. Zorionak, zuen da etxekoen pozetan bene-benetan bat gara. Gure bost gazteok epaituaz batera askatasuna lortu dabe. Ain-batean, epailleak ez dau zigorra luzatzeko errurik aurkitu.

UGARTE S.

deba

LIBURU AZOKA

Urtero Durangon Gerediaga El-karteak eskeintzen duen liburu eta

disko azoka ikusi genuen. Beti be-zala, han ziren euskal alorrean da-goen gehiena, dena ez esateagatik. Zorionez badugu euskaldunok zer irakurri.

Gogoak gehiagora bultza izan gaitik, gu bezalakoe sakel aldetik laster dugu muga eta egin ahal izan genuen erosketa laburrean «Axular» eta «Goiko Kale» sartu ziren.

Behin eta berriz esan beharra dago durangoarrek ondo eratu zi-tuztela gauzak eta, harritzekoa ez danez, jendea erruz izan zen ho-rrretarako duten leku berezi har-tan.

BETIKO ERAN

Herrian zurrumurru dena, izpa-rringian moldezko letretan irakurri ahal izan dugu. Itsaspe aldean zen-tral nuklear bat egiteko duela Iber-duerok, alegia. Eta guk betiko le-loari helduko diogu. Biharko egune-ra-ko herrirako hain garrantzitsu di-ren arazo hauetaz ez dadukagula erabaki arrastorik hartzeko modu-rik. Herrian zer ikusi haundia du-ten arazoak, eta herritarrei ez au-kerarik eman bere iritzia eman de-zaten!

Oraingoz gauzak aldatzea zaila izango da baina ez ote litzake he-rriko gora-beheretaz Udaletxekoekin batzar ireki bat egiterik? Alkate eta kontzejal, zuek duzute hitza! Hor-tarako zaudete Udaletxean eta ha-inbeste urte bertan igaro dituzute-nok eta berriz ere hor izango ze-ratenok herriaren aurrean erantzuki-zun gogorra duzute.

IDIAKEZ

eibar

Vigarren DANTZARI EGUNA

Azkeneko sei urte auetan, oitura dan bezela, Arraten ospatu da Dan-tzari Eguna.

Beraz, ez da aldakizun aundirik izan beste urteetako jaialdiaren era-tik aurtengora.

Beti bezela, 12etako mezaren on-doren dantza erakusketa labur bat izan zan zelaian, Kezkak beregan-a-tu dituan dantzarik berezienak au-keratuaz: Xemeingo Dantza, Eaur-tako Axuri Beltza, Iribasko Inguru-txoa, Imotzeko Esku-Dantza (Lengo urtean argitaratuak Eibaren), Jorrai dantza, Mutilen Zinta Dantza, ta abar.

Len esan dedan bezela, Xemein, Eaurtako Axuri Beltza, Iribasko In-gurutxoa, Imotzeko Esku-dantza, 1972 urtean atera zituan Kezkak Eibaren, baina Markinako «ZERU-TXU» taldeko zuzendari, dan Felipe Amuxastegi jaunari izan zala ixi-lean gelditu da.

Ba dakizute nola azkenengo gara-i ontan, lan aundia egiten ari dan Euskal Folklorearen alde. Erriz-erri, baserririk-baserri, emen ta or gal-dezka ibilliaz, idazti irakurri ta ika-siaz, gal zorian zeuden dantzak, abesti ta abar bizi arazi dira.

Ala, ARGIA taldeak Nafarreako dantzen bilduma bat egitean, Eaur-tako Axuri Beltza, Iribasko Inguru-txoa, ta Imotzeko Esku dantza batu zituan beste askoren artean, azke-nez, 1966 urteko udazkenean argi-taratuaz.

Arrezkero, beste dantzari talde askok ikasi ta landu dituzte dantza auek. Bakoitzak bere errian dantza-tu ondoren Euskal Erri guzian za-baldu ta ezagutaraziaz.

Kezkak ere Eibar, Ermua, Soralu-ze eta alderdietako errietan eginak ditu sarritan, ta nola guzti au Ze-rutxuko zuzendariaren laguntzari es-kerrak egina dan, Dantzari Egun au oroigarri bat emateko aukeratu zan.

Jende asko batzeak, 130 bat da-nera, ez zion bere giro onetik ezer-txo ere kendu. Beste toki batzuetan gertatzen danagandik itzuli, inoiz baino umore on ta adiskidetasun o-bea izanaz. Au da: «Datorren ur-tean ere ala igarotzeko asmoare-kin bukatu zan egun bat».

DAVID ARRIOLA

Aurrezki Kutxa Munizipalak M.^a Angela kalean duan erakusketa ge-la edo aretoan, David Arriola jau-nak izan du Eibarko baserrien gaja-ri buruz egindako argazki multzo bat.

Ez da leengoz David Arriolak be-re argazkiak erakusten dizkigula. Deportivoko Rallye Fotografikoan ere sarritan izan degu, sariak ere sarritan irabaziaz bere lanagaitik.

Argazki auek, kontu aundi ta ze-aztasun txikienari begiratuta eginak daude. Baserriaren alderik polite-nak bilatuaz, eguraldi eta margo jo-koak zainduta. Baserri auek izango dira ba bere lanik onenetako bat noski.

Sorta bukatzeko, argazki batzuek egi gabe daude eta orain arte M.^a Angelan izan diranak ikusi ez dituz-tenetzat, bigarren abagunea izango da laister, beren begiz epai ditza-ten.

IKASTOLA

Ara emen sarituak izan diran mar-gotzaile ta zenbakiak.

Lola Viteri 6293; Piedad Arrillaga 5834; M.^a Asun Arancibia 0844; Lu-cas Alberdi 4400; Victor Arizmendi 4555; Pablo Aranzabal 3742; Mar-celo Arrizabalaga 3593; Xanti Alon-so 3030; Juan Barrutia 3762; Fer-nando Beorlegui 2501; Jesus Elco-roiribe 4856; Angel Goenaga 0247; Tomas Goenaga 0606; Jose Ignacio Iraegui 1702; Jose Kareaga 2542; Iñaki Larrañaga 1369; Iñigo Lopez de Guereñu 5545; Imanol Larrabeiti 2338; Antonio Muñoz 3608; Alejan-dro Marfull 0391; Victorino Man-diola 415; Marina Plaza 0758; Ma-ximo Preciado 2717; Alberto Re-menteria 2919; Jose Chopitea 3555; Carlos Guerrero 4544; Paulino La-rrañaga 0116.

Nortzuk izan ote dira zorion au izan dutenak?

KRUZETA-TAR ODILE

beasain

URA

Lerro hauk argitaratzerako euri jasa izugarriren bat botatzen ez ba-du behintzat, ur eskasiak jarraituko du Beasainen. Ordu jakinetan zer-txobait eta, kito. Noiz konponduko ote da arazo hau?

ERRETILA

Ama Birjinaren Jasokunde Parro-kian (lehengo zaharrean) erretila egiten ari dira Elizaren teilatuan. Aurre-iritziz (presupuestoz) 250.000 peseta edo kostako dela diote. Zen-bait igandetan Eliza horretan bil-tzen den dirua horretarako izanen omen da.

LOINAZ ABESTALDEA

Berriki, Donostiako Santa Maria Baselizan izana dugu Perossiren 2-garren Pontifical-a deritzan Meza abesten. Aspaldian ihardun handi-rik gabe egon denez, berpikunde-ren bat ote? Hala balitz hobe noski. Hala ere, euskal abestian barrera gehiago eta sakonkiago sartzen ikustea, agian atseginago litzake gaurregun.

IGANDE ETA JAIAK

Igande eta jai egunez, gazteria multzo handitan ezagutu genuen Beasainen, orain zenbait urte. Egun ordea, ilunabarreko 7etatik 8etara jende puska bat ikusi arren, ia inor ez da ageri handik ordubetera. Giroa zeharo aldatu bide da. Lehen enparantzako eresiak aski zituen gazteriak (tabernetako beltxe-kin txandatuaz). Gaur, nahiz eta enpa-rantzan orduan baino doinu hobeak entzun, zulo gehiegi du agerian ibil-tzeko. Hamabi-hamairu urtez gero hor dute Club Lasalle hasera ema-teko. Gero berriz, Lorea, Sunday eta herritik at izan arren, nahiko hurbil diren beste batzuk... Zineak euste moduan jarraitzen du nahiz eta arrakasta biziagoa ezagutua izan (lehen bi zine, orain bat) ze ibiliak eta telebistak asko kendu dio. Dena den, giroa asko aldatu dela ez dago ukatzerik, baina alda-keta, zertarako? Onerako ala kal-terako?

HIL-HERRIAN

Domusantu edo Santu Guztien

egunez, hil-herrian edo kanposan-tuan izanik, han ere zertxobait adie-razgarria topatu nuela uste dut. Diodan lehenik, berria egiten dute-nean (Unsain azpian ari dira egi-ten), zaharrean hilobiratzeari utzi eta berrian hasiko direla, beraz ur-te batzuk barru (9-10 bat) oraingo hau kale bilakatuko dela.

Horretatik at ordea, beste zer-bait adierazi nahi nuen. Alegia, Hi-ru bat oroigarri edo ikusi nituela euskal erakoak (berri-berriak) eta euskeraz idatziak berriz, hiru ho-riek eta beste zenbait ere badirela. Batzuk egoki, beste batzuk ez hain-beste. Dirudienez, zerbait iratzar-tzen hasiak gara nonbait Beasainen ere eta hau pozgarria den arren, oraindik ere nahiko lotan gaudela kontu, ze euskaldunik gehienak (gu-txi batzuk ez beste) gaztelaniaz ida-tziriko oroigarri arrotzak jartzen baitituzte! Hortik neur daiteke zer-bait bederen, askok duen euskal-duntasuna! Garaia dugu esnatzeko eta euskaldun baten hilobia eus-karaz eta euskal moldez adieraz-teko!

Norbaitek esan dezake, ongi idaz-ten ez dakiela edo non eginik ez duela bilatzen. Non egina billa de-zake (egindakoak lekuko) eta nola egin berriz, nok berak ere ikas dezake alfabetatze on baten bidez (aukerarik ez da falta). Falta dena, gogoia da agian, ze nok berak ez badaki ere, zer eta nola idatzi era-kutsi dezakeena bila daiteke gau-rregun zorionez. Beraz, gaurregun-go euskaldunari, bilatzen saiatzea da gutxienik eska dakiokena!

MURUMENDI

oñati

AITA MADINAREN OMENALDIAZ

Jai egunetan gertatutako zerbait geroago azterketa bat egiteko utzi genuen. Orain ere lekuz eskas ibi-liko gerra eta ez degu gauza luzerik egin aai izango. Izan ere, aita Ma-dinaren omenaldian egin zen eres-taldia eta musika aipatu nai ditu-gu. Gasteizko “Manuel Iradier” eta Oñatiko “Oñati” abestaldeak eskei-ni zuten, Donostiako orkestak la-gunduz G. Bastida jauna zuzenda-ri zela.

Asiera “Orreaga”rrekin eman zi-oten. Ondoren, “Ileta”, benetako eriotz otsa. Obra au New York-en eskeini zen leenbizi, Kennedy le-endakaria il zenean. Gero, “Agur Maria” eta “Aita Gurea”. Au bein-tzat Euskal Errian oso ezaguna eta Madinak ondoen lortutako lana.

Bigarren ekinaldian “Arantzazu” poema eskeini ziguten. Lan onek Arantzazuko kondairaren muina agertzen du eta bere garaian sari-tua izan zan Arantzazun bertan eratu zen txapelketa batean. Sa-rerreraz gainera, artzai txistu soi-nua, emakume artzaiaren abestia, guda giroa, eskaria, Ama Birjiña-ren agertzea eta Euskal Erriaren otoitz-erantzuna agertzen ditu mu-sika onek. Erri-mailako kritiko ba-tentzat, oso atsegina an bildu gi-nen entzuleentzat.

Madinaren musika geiago ezagu-tu bear litzakeela uste dugu eta orrelako gauzak sarriago eduke bear genituzkeela.

“ALKARTASUNA”

Erriko amar giza-elkartek osatzen duten batzordeak aurten ere eratu du zaar-sarrituen omenaldia. Zazpi-garrena da baina aurten berezia izan da, Santu Guztien egunean. Zaarrentzat elkarte bat eta egon-lekua sortu dute, “Alkartasuna” izenekoak. Lan ederra eta aipaga-rria.

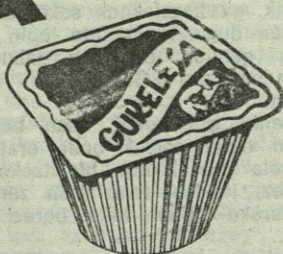
Onen izenean jai giro polita izan da naiz elizkizun, naiz euskal jai-a. Bietera Donostiako Gotzai jauna etorri zitzaigun. Gauza berri beza-la esan genezake Azkoango futbol-zelaian Athletic eta Reala jokatu zirela eta inoiz baino betekada aundiagoa izan zela.

Komisio onek orain beste lan-gintza bat artu omen du beregain: errirako anbulantzia berri bat lor-tzea. Orain arte bezala, erriak la-guntzari ez dezala uka itxaro dugu. Aurrera.

OTALORA



YOGUR
GURELESA
GOGOZKOENA



MITXELENA

ORDULARI ETA BITXITEGIA
Dei honi jarraituz bazatoz
zure erlojua KANARIAS bertan
baño merkeago erosiko duzu

Matxin Arzu, 1

ONDARRABI



FAGOR

edaria
epela dagola?
FAGOR'ek
oztuko
du bereala

ORMAZABAL - DAR DUNIXI

ETXEGINTZA TA ETXE - TXUKUNKETARAKOAK
URALITA ORDEZKARIA

TOLOSA

Urrutizkiak:

Etxeak 65 19 60

Landelakoa 65 19 33

URRETUXA

Urrutizkiak:

Landelakoa 67 17 84

ERAKUSTOKIA: Tolosa'n - Zumalakarregi, 7'gn

CAJA LABORAL POPULAR

(LANKIDEEN AUZO-AURREZKI ONTZIA)



— DIRU - PRESTAKETA ELKARTEA —

Aurrezki kutxa onen laguntzak: — gizarte-saillean
— diruketa-saillean
— lantegi-zuzendaritza saillean

ZUK AURRERATUTAKO DIRUAREN BIDEZ, LANGILLE ASKORI, BERE LAN-SARI
PREMITIK IRTETZEKO BIDEA SORTUKO DIEGU

Laguntza ezin oheak, etekin eta irabazirik aundienak eta illeroko sari ederrak
eskeintzen ditugu

Gure landolak erri auetan idikiak dauzkagu:

Mondragoi
Aretxabaleta
Elorrio
Barakaldo
Ondarroa
Andoain
Plazentzi
Ofiati
Ormaiztegui
Beasain
Gernika

Zumarraga
Elgoibar
Markina
Bergara
Altsasua
Eibar
Tolosa
Pasai San Pedro
Errendori
Billabona
Gasteiz

Bilbo
Legazpia
Irun
Durango
Amorebieta
Azpeitia
Ernani
Zarautz
Sestao
Ordizia
Antigua -Donostia-

Ermua
Eskoriatza
Izarra
Ondarrabia
Galtzaraborda
Lekeitio
Llodio
Recaldeberri
Agurain
San Andres
Azkoitia

Mungia
Yurre
Bermeo
Lasarte
Enenderian
Santurce
Zumaya
Donostia
Irufia
Deba
Anzuola

AUTOMATISMO



Goimendi - Automatismo

Lantegi ta landolak:
Jolasfidieta (Herrera)
SAN SEBASTIAN
Urrut. 353840 (7 ar) ta 351800
Telex. 36173 GOIME E
Erakusketa eta denda:
Iparraguirre, 15 - SAN SEBASTIAN
Urrut. 428082 ta 428025
Ordezkaritza:
Eduardo Sardan, 18. Urrut. 220525-33
VITORIA

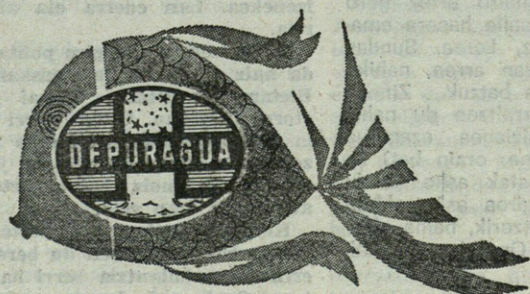
Ez Merkenak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira
ganadu on, indartsuak,
Eta nora jo jakin bear du
baserritar burutsuak,
Berebiziko aragi pillak;
gañera esne putzuak,
Oiek guziak berekin ditu
Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERREENTERI



DEPURACION DE AGUAS S. A.

Ur lanetan eta zereginetan berezia
edangarri, lantegiko eta igeritako urak gertutzeko
zikindutako urak garbitzeko.

Urrut. 32 37 00 - 31 00 10 - 32 37 01
Gordoniz, 44

BILRAO

ELIZAREN BERRI

GOTZAIGOA ALA GOTZAIGINTZA

GASTEIZKO ELIZAREN ISTILUAK
ETA 106 APAIZEN KARTA
GOTZAIARI

Aspaldi honetan, han eta hemen, istilu gorra ari dira harrotzen Eliza partikularretan.

Ez dago zertan harriturik horretaz. Urte askoz, mende askoz, eta Elizaren jainkozko hierarkia-egitura halamoduzko zentzu zeken eta herstuan, eta garai bakoitzeko herri-agin-pide hutsalenean (inperiokoi dela, feudalista dela, burges dela, fazista dela) hartuz, zanzapiozko Elizamolde kulturalak ebanjeliozko Elizamoldeen gain eta ordain jarri irrik eduki ondoren, azkenik, II Batikano kontzilioak ataka bat ireki zion giza izpirituari (eta Jainkoaren izpirituari!), arnasbide bat, oxijenaziobide bat; instituzio eta egituren gain, bizia jarri zuen; Ebanjelioarekin, bir-aurkituaz, «larunbata gizonarentzat» zela aldarrikatu zuen.

Baina, esaerak dioenez, «gauza bat da predikatzea eta beste bat garia ematea». Eta Kontzilioaren asmo, xede eta ametsekin, hein batean, beste horrenbeste gertatzea, ez da, giza diaren historian (ez eta Elizaren historian ere) gauza bakana izango. Kontzilioan elkarrekin bildurik zeudenean, bata bestearekiko suaz, asmo bikainak hartu ziren. Nor bere txokora hel-tzean ziren komerkiak berriro hasten, eta korapilatzen. Gauza bat da printzipio bat onartzea (teorian), eta beste bat teoria horri hesteak ateratzen hastea. (Behar bada gaizki esana dagoke Kontzilioan printzipioak onartu zirela esatea; bizitasunez beterik agertu bait zen Kontzilioaldi guztia. Dena den). Eta horretatik sortuko da hainbat eta hainbat zalaparta han eta hemen gure Eliza saildu eta bekatariari.

Baina, Erroman, Kontzilio denboran, bata bestearekiko suaren euforiaz xede eta asmo bikain eta izugarriak hartu zituztenei hori gertatu bazaie, zer espero dezakegu, han, Erroman, giro gartsu, gogatsu haretan bizi agertu ordez, berekoi, barrurakoi, muzinkor, herstu, epel, betilun agertu zirenengandik?

Egia bait da, zenbait, gehientsuenen aurka, «tradizionalista», bertan-goxo, euskor agertu zela; baina horietan askok bazuen bere jokamoduan bere alde onik ere: batek (uste dut Siri kardenala zela), horietarik, esango zizun, gehienek kontra euskor jokatu, gehienak beren arrazoinamendua argiagot egitera behartu nahi zituela; ez da postura hain koxkorra. Bada horretan alde onik, Postura bat hartu aurretik, ongi aztertzea behartzea. (Jakitekoa litzateke, burupide hori dabilkiena bere postura beste hainbatean aztertzea jartzen ote den. Baina hori beste arazo bat da).

Baina, Kontzilioko giro gogatsu eta argi haretan egoskor eta hertsakoi jokatu zuenik ere izan zen. (Eta halere, Eliza, alde baino gehiago, psikoanalisisa metodoen kontra agertu ohi dela esatea! Elizakok karguak kristau herriak ematen ez dituen bitartean, zer gutxiago eskatzen ahal litzake, karguren bat eman aurretik, psikanalista baten eskuetatik pasaztea baino?, gertatzen diren psikopata kargudunak gerta ez daitezen).

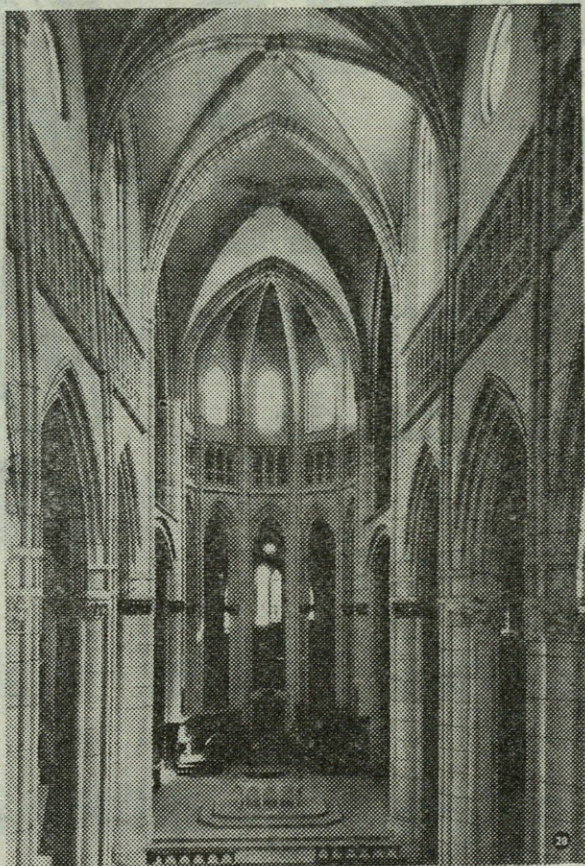
Halatan bada, Ez da gehiegi esatea, Gasteizko gotzaia denok dakigun gaitzez joa dagoela. Bera zer bait ezagutzen duenak, gutxi didoala esanen dit, eta ondoren laburtzen duan 106 apaizen dokumentuak arrazoin ematen dit.

Handiena, ordea, hau da: Arabako Elizak: apaiz, erlijioso eta sekularrek, orain arte, istilu handiagorik atera-eza. Eta orain bertan ere horretan gelditzea, seguraski. Prolema (handiena bederen) ez datza halako gotzaia agertzean diozesia batetan, halako gotzaiak Araba bezalako Eliza batetan hainbat urtez (18 urtez) iraun ahal izatean. Eliza baten bizitasun falta adierazten duen fenomua dela esanen nuke. Edota, agian, Eliza, tradizionalki ikusi ohi ez dugun maila batetan ikusi behar dela. Burura datorrit, egun hauetan, nere inguruan, zelako epeltasun eta axolagabekeriak begiratzen zaion kontzejal hauteskunderi; halare, ez dut uste herria hilik dagoenik, gutxiagorik ere; herria hilik dago kontzejal-hauteskunde arazo horretarako, bai, eta hori prolema latza da. Alda dezagun hori bera Eliza mailara: antzeko zer bait gerta daiteke; gotzai arazoari hilik egotea; prolema latza.

Hona bada. 1973ko. Urriaren 18an, 106 apaizek (Araba guztiak 387 apaiz ditu), beraz % 30 inguruk, protesta-karta bat zuzendu diote Gasteizko gotzai Francisco Peraltari (jatorriz aragoitarra).

Harrez gero, bada beste bat ere gotzai berrari zuzendua, Gasteizko teologia-fakultateak egin, baina ez dut eskura ahal izan oraino.

106 apaizenari lotuko natzaio, laburtuz: «Gasteizko diozesia, zenbait urtez geroz, urraketa prozesu bat ari da bizitzen, hondo-hondotik hunkitzen gaituenan».



Eliza baten bizitasun falta...

Diozesia batetan gotzaiak duen garrantzia jakitun direla adierazten dute hurrena. Eta Peraltaren eta honen inguru-inguruko jokabideaz bihotz nahasturik daudela; sistematikoki jarrera ukakoiak hartzen ari direlako.

1. Ez da hau lehenengo aldia, esaten dute, gure kexadura agertzen duguna. Eta zenbait kasu azaltzen dute:

a) Gerra-legia (Ley de excepción, 1969ko Urtarrila-Otsailan) hedatu zenean, elkar arteko gogaketa proposatu zitzaion gotzaiari. Eta gotzaiak kasorik ez.

b) Katedral berriaren handi-mandakeria ere salatu zen, eta erantzunik ere ez.

d) Apaiz Batzordeaz (1970an) jardutekoan, egin zen azterketa ez zen kontuan hartu.

e) Apaizen izendapenak egiterakoan, balarako apaizen iritziak ez dira kontuan hartzen.

f) Gasteizko gotzaiak ez du inoiz ere harremanik nahi izan Donostiako, Bilboko eta Iruineko gotzaiekin.

g) Oraindik orain Joxe Zuntzunegi kendu du teologia fakultateko Erretoretzatik guztien iritzien kontra (gotzaiaren kuttunen ez bestearen kontra esan nahi da).

h) Epaiz berriak egiterakoan, burukeria hutsez jokatzeko du: nahi dituenak baztertuz; heziketa arduradunen iritzia zipitzik ere kontuan hartu gabe.

2. Gasteizko diozesiaren egoera. Berezitasun hauez arras markaturik dago:

a) Inolako elkarrizketarik ez da; ez du gotzaiak inongo apaizekin harremanik nahi, bere kuttunekin izan ezik. Egoskor, errezelotsu, iheskor ageri ohi da; hotza baino hotzago.

b) Inolako artzain planik ez da: apostolutar mugimendu oro hautsi eta baztertu eta desegin egin du, eta inolako azalpenik emateke; artzaingo bide berririk ez du ikusi ere nahi; bere uste guzti eta bakarra bere inguruko zenbait kuttunekikoa du; edozelako istilurik (Ajuria, Esmaltaciones, Michelin lan-istiluak, eta Burgosko prozesoa) sortzean, diozesiatik aldegin eta inork mu-rik ez dezala egin agindu, eta kitto.

d) Pluralismo oro ukatu egiten du, eta bide bakar hertsia ezartzen. Kontserbadore zekeen bidea. Hori dago hainbat talderen arteko etenaren sorburuan. Elizaren egiteko guztia, kulto lanean (sakramenduetan) ipintzen du.

e) Larridura, etsipena eta prolemen bizia-gotzea; horixe da inori lanik egiten ez uzte horretatik datorrena. Inolako lan-koordinatzerik ez dago, eta nor bere lan txokoa bilatu ezinean aurkitzen da.

3. Diozesiaren egoeraren aurrean gure postura.

a) Uste dugu, esaten dute, Peraltarentzat, 18 urte gotzai bezala aski badela; beraz, bidea libre uzteko eskatzen diote.

b) Eliza orokorrari eta bertakoari prolemak izkutatzen jarraitzeaz ez dela ezer aurreratzen aitortzen dute.

d) Horrez gero, irtenbide eraginkor bat bilatu beharrean daudela diote.

AMUNSA

(“Gotzaigoa” hitzaz hau adierazi nahi da: Aita Santuak eta gotzaiak Elizaren barnean sakramentuz hornituko duten maila eta dituzten esku-bide eta eginkizun teorikoak. “Gotzaintza”rekin berriz, egiteko hori gaur hemen betetzeak eskatzen dituen baldintzak, nabari dituen joerak, egiteko hori betetzea har ditzakeen bideak).

NUNDIK HAS

Aurrekoa galdera hauekin bukatzen genuen: “Nahita ezkoa ote da instituzio era hau? Instituzio era honekin, posible ahal zaio Elizari bere egitekoa egiazta dezan?”

Bi galdera hauek zerikusi handia dute elkarrekin, ez dira hala ere berdin berdinak. Lehen, juridiko mailakoa edo eliz-dogmatika mailakoa da nagusiki. Bestea, pastoral ikuspegikoa. Gotzai arazoari gagozkionez, batak gotzaigoa luke aztergai, besteak, berriz, gotzaintza.

Bietatik zeini heldu lehenik? Bi muturretatik har daiteke arazoa. Bietara du bere logika. Elizak Instituzio hau nahita ezko badu, posible izan behar zaio. Bestetik hasita, posible ez bazaio, ez daiteke nahita ezko izan.

Nik, bigarrenari helduko diot lehenik. Zergatik? Elizak bere egitekoa egiazta dezala da hemen garrantzizkoa. Beste guzia horri begira dago. Lehenarekin hasteak arrixku bat du: kristauei batere axola ez zaizkien teologiazko mila bereizkuntzetan erortzekoa. Gainera arazoa oso dogmatiko-mailan gelditi daiteke. Eta egia hau da: juridiko eta eliz-dogmatika mailan guziz berdina litzakean instituzio bat, oso ezberdin gerta daiteke egiaz. Eta egiaz gertatzen den instituzio horrek baldintzatzen du Elizaren egitekoa. Gotzaigoa aztertzen jardungo ginake, egungo gotzaintza alde batera utzita. Eta bestela behar lukeala uste dut, zeren eta Elizan gotzaiago bat badugu, gotzaintza nahi zelako sortu zen eta ez alderantziz. Teologia kategoriak, ekintzak eta haren beharrak sortu zituen elizan. Jesus ez zen teologia irakasle izan, ez behintzat eliz-dogmatikoa eta gutxiago kanonista.

Badakit beste erara zuzendutako azterketa ere beharrezko dela, bistan bai dago Elizak beharrezko litzukean zenbait berrikuntzari, teologiazko hainbat ikuspegi zaizkiela oztupo nagusien.

ARAZOA BERE MAILAN

Gure Gipuzkoak lehen Gotzai Jaime Font y Andreu izan zuen. Askotan entzun izan dut harek Gipuzkoratu eta berehala esa ohi omen zuena: “Qué buena diócesis para el siguiente o para los siguientes obispos”. Tronpatu zen ederk, hala zankoa! Ez dut esan nahi Eliz-barruti jatorra ez denik gure Gipuzkoa. Ez ordea harek uste zuen eran. Behin, lehen gotzaiak eliz-barrutia guziz eraikitzen zuenean, bispoen paradisu izanen zela uste bai zuen harek. Beste hau ere neronek entzuna diot noizbait: “Muchos obispos me tienen envidia, cuando se enteran del número de sacerdotes y religiosos y nuevas vocaciones que tengo en la diócesis”. Gaurkoak ezin holako kukurururik jo.

Gaur gotzaintzan asmatzea zailago da dudarik gabe orduan baino. Gaurko Eliza bere burua birarkitu beharrean arkitzen da, identifikazio prolema handia dauka. Eta Elizaren barnean handien handiena agintariak berek dute, normala denez: Gotzaiak eta apaizek ere bai.

Gotzaintzaren arazoa ez da bataren edo bestearen borondate on maila hutsean gelditzen den arazoa.

ADIBIDE BAT

Españiñako “Vida Nueva” aldizkarian irakurtzen dut oraintxe: Chilen, aste batzuk direla, militarrek indarkeriaz eraikitako sasi-agintetza onartu berri du Elizak. Ez, noski, duela 35 urte egin ohi zuen lotsagabeke-riarekin. Ixilago, eta behar bada bere ikuspegian halabeharrak eraginda hein handi batean. Baina onartu egin du. Eta hori da garrantzizkoa.

Eta gobernu uberria onartu du, honela eta hala, handik eta hemendik, pakezale oihukatzen den Eliza horrek berak. Halabeharrak eraginda hein handi batean! Hala balitz ere, hor dago kakoa. Hori gertatzen zaion Elizak nor bere buruaren identifikazio prolema izgarria nahita ez behar du.

Hori egin ez balu nun lirake Chileko eliz erakundeak, nolako litzake Chileko elizaren etorkizuna?

Hori egin eta gero, zer esan daiteke indarkeriaren aurka, zer pakearen alde. Zertan da Eliza?

Arazo hau kristau guztiok bizi dugu. Are nabarmenago ordea, gotzaiak bizi dute. Izan ere leku bakoitzeko elizaren buru bai dira bate-tik, eta bestetik berriz, neurri handi batean, Erromako zentralismoaren morroitzo besterik ez. Erroman bizi den, eta Vatikan inguruan sudurra sartzea gustatzen zaion bere herritar batek, sarri esan ohi dit honoko hau: Gotzai jendea, behin S. Pedroko plazara sartzen denean, berria den eliz-mutila bezain apal ibili ohi duk. Edozein monsignorek ibili ohi dizkik haiek bere esanera.

Ez da harritzekoa. Gotzaintza politiko eginkizun bilakatu da neurri handi batean (politikarekin hemen jokaera kalkulatu eta interesatua uertzen dut), eta politika horren bide nagusiak Erromak erabakitzen ditu. Munduko bazter batetik doanaren asmoak hangoari egokitu behar izaten zaizkio, eta ez alderantziz.

HISTORIKOKI ARGITZEN

Gotzaintza politiko-eginkizun bilakatu dela diogu neurri handi batean. Ez da atzo iluntzean gertatua. Konstantinoz gero hala izan da, beti maila eta kondizio berdinetan izan ez bada ere.

Erdi haroan (eta noiz hasi eta noiz arte luzatu beharko litzake hemen erdi haroa?) gotzaiak jauntxo bat zen, eta jauntxo bat izan zedin onartu egiten zen; hala izan zedin beste inork baino eskubide gehiago bait zuen, askotan eta askotan. Orduko mundu-ikuskerak eta kristau ikuspegian leku zuen gotzai-erak. Gaur ordea ez du munduan lekurik edo berdintsu dena, gero eta gutxiago du. Batere ez lukeala behar kristau askok eta askok pentsatzen dute. Osterontzean, Chileko arazoaren aurrean hartu duen jokabidea hartu beharrean arkituko da behin eta berriz. Eta egungo Eliz ikuspegietan ez dago horren aurrean irteerarik, ez hala moduzkorik behintzat.

IRTENBIDE BILA

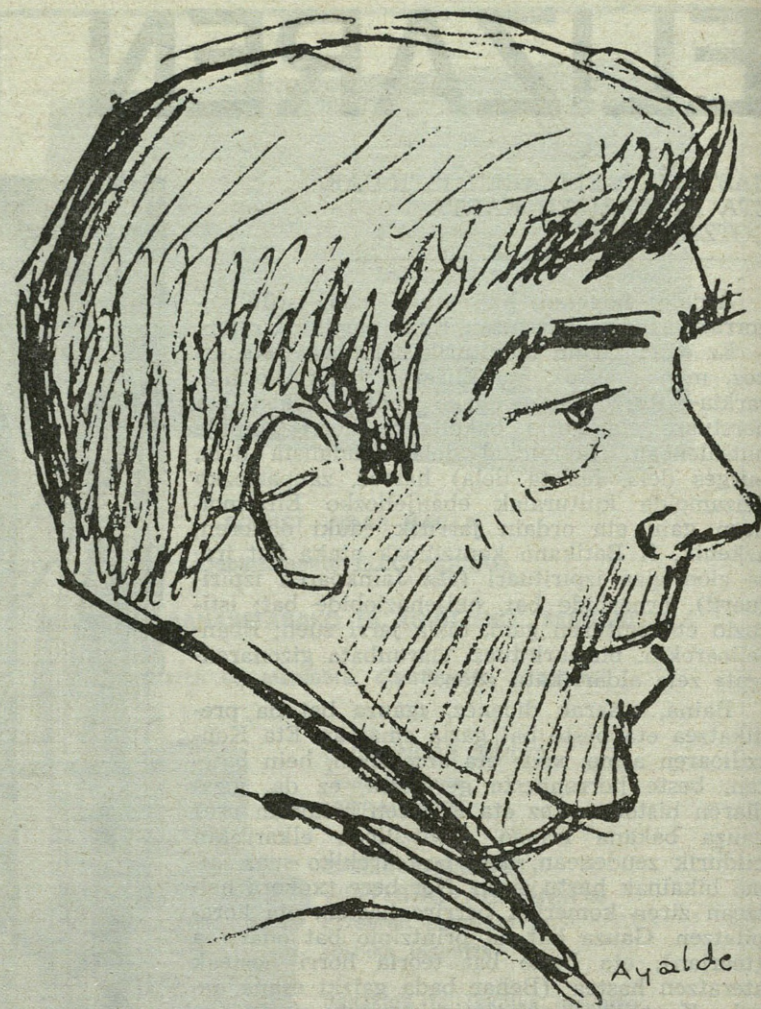
Eliza bene-benetan bide-gurutze batean dago. Urteak daramazki, eta prolema atzeratzen besterik ez ote geran ari, iruditzen zait askotan. Irtenbide bila Itun Berrira jo behar dugu. Han daukagu lehen kristau elkarteen erakuntzen berri. Han arkitzen ditugu lehenengoz, igarle, diakonu, apaiz eta gotzaiak eliz-zerbitzuan.

Azterketa ordea, nolabait, orduko Elizaren egoera eta gaurko oso ezberdinak direla kontuan hartuz egin behar da. Orduan gotzai eta gaur gotzai, hitzez eta eliz-dogmatika mailan, berdinak badira ere, egiaz oso bi gertakizun direla gogoan hartuz. Gotzaintza alderditik, alegia,

JEXUXMARI MUJICA

Luis Villasante Euskaltzainburua

«Axularren esaldi - hiztegia» moldatu du
Axularren obra, harrobi paregabea da,
alderdi askotatik



Aita Luis Villasante, Ayalde-ren marrazkiz

Langile aspergaitza dugu Luis Villasante gernikarra. Inork ukatuko ez dizkidan bost egia esan ditut aurreko esaldian. Gutxienez baditu hamalauren bat euskarazko liburu argitaraturik. Beste dozenerdiren bat ere bai erdaraz euskal gaietaz. Ezin konta ahala, berriz, aldizkarietan idatzitako lantxoak. Eta hori guztia Teologiako irakasle izanaz Arantzazun.

Maixu dugu euskal arloan, baina Axularren euskararen batez ere. GEROren itzultzaile eta aztertzaile nekaezina dugu. Gutartean gutxiak aztertu du GERO, Villasantek hainbat. Aurten bertan eman digu mamiz eta hizkeraz atsegina gertatu zaigun «AXULAR. Mendea, Gizona. Liburu» deritzan lana.

Orain, berriz, «Axularren-hiztegia» moldatu digu. Laster ikusi ahal izango dugu begien aurrean.

Horretaz gainera Villasante Euskaltzainburu dugu.

Guzti hau gogoan dugularik beronengana inguratu gara hitz-aspertu bat egin asmoz. Bere azken liburuaz eta Euskaltzaindiaz dugun jakin mina ase nahirik hurbildu gatzazkio.

—Axularrez egin duzun hiztegi hori, zer da?

—Ba, izenak dioen bezala, «Axular-en Hiztegia». Hiztegi gisa dago dena emanik. Axular baitan ageri diren hitz guztiak bana-banaka daude erreskadatuak. Hitz hori zein tokitan ageri den esaten zaizu. Toki batean baino gehiagotan ageri denean, beste toki hoiek ere jartzen dira. Horrek asko balio du hitzaren maiztasuna neurtzeko. Gauza jakina da hizkuntza batean ez dutela berdin balio behin edo bakanka esaten diren hitzak eta maiztasun handiko direnak. Hitz bakoitzari buruz etsenpluak jartzen dira, Gero-tik hartuak beti. Esaldi osoak gehienetan, hitz hura esaldiaren barne delarik.

Izan ere, hitza bere gorrian, hitz soila eta biluzia, gauza guti da. Nola erabili ohi den jakiteko, matiza atxemaiteko, errejimena ikasteko, enplegu jatorrari ohartzeko, inguruari lotua behar da ikusi. Arraina uretan denean da arrain, hitza ere, hitzaldi barruan atxemaiten duzunean, orduan eta orduan bakarrik dakizu zuzen eta ziur zer den. Ene hiztegi horretan horrela ematen dira hitzak: esaldiaren barnean murgilduak.

Baina hitz batetik itzulika edo esanmolde bereziak sortzen direnean, hoiek ere partzen dira. Nik esango nuke modismo edo itzulika hoietan dela, neurri handi batean behintzat, hizkuntzaren arima. Itzulika edo modismo hoiek jasotzen kontu handia ipini dut. Esate baterako Gogoeta hitzaren ondoren,

gogoeta egin ageri da bere esanahi bereziak eta etsenpluez. Eta horrelatsu begia eduki, begi eman, laster egin, zer egin gogo duzu?, kontu guti egin, eta hainbeste eta hainbeste esanmolde jator, beren esanahi bereziak eta etsenpluez jarri-rik datoz.

—Zenbat denboratako lana da?

—Lan honetan hasi nintzela bada hogeit edo gehiago urte. Lehenik hitzak fitxatan bildu behar ziren. Neraz bakarrik hasi nintzen. Baina bakarrik egitekotan sekula bukatuko ez nuela eta, besteren laguntza eske joan nintzen: Arantzazuko teologo ikasleengana, alegia. Fitxaje lana askoren artean egin zen, bada. Hamarren bat lagunek lagundu zidaten materiala biltzen. Gero fitxa hoiek bana-banaka aztertu, aipamen guztiak egiztatu, etsenpluak hautatu, dena behar den ordenan eman, garbitan pasa etab., hori neronek bakarrik egin dut.

—Ze asmoz edo helburuz?

—Hiztegi honek Axular-en liburuak estudiantzeko eta bai euskera bera ere gure idazlerik handienaren bitartez ikasteko, tresna lagungarri bat izan nahi du.

—Protxuzkoa jotzen ahal duzu beraz lan hori?

—Noski. Bestela ez nuen egingo. Askotan esan izan da obra bat ongi egin denean, eta batez ere, Axular-ena den bezala, maisu-lana denean, holakoetan, obra hartarik egileak berak uste eta eman gogo

zuen baino ere gehiago atera ohi dela, eta halaxen da egia. Axular da euskal prosaren kreatora. Haren obra, harrobi paregabea da, alderdi askotatik. Literatura guztietan badira maisu-lanak, gailurra jo dutenak, estimaziorik gorena erdietsi dutenak, mamiz eta azalez bikainak, hizkuntza hark eman di-tuen fruiturik umoenak bezala joak eta izendatuak gelditu direnak. Hizkuntza haren barnean eredu eta ispi lu bezala hartu ohi diren obrak, alegia. Hoiek zurrupatzetik, hoiek hurbildik ezagutzetik eta hoiekin tratatu izatetik, berebiziko laguntza atera ohi da hizkuntza hura bera sustraitik ikasteko. Euskal heziketan Axular-en Gero-ri zor zaion tokia eman dakion, Axular-en irakurleari bidea errazteko, egin izan da liburu hau. Lehen esan dudana bezala, tresna lagungarri bat baizik ez da.

—Ongi da. Eskerrik asko argitasun guzti hauengatik. Eta orain, euskaltzainburu zarenez gero, Euskaltzaindiaren egoeraz ere zerbait galdetu nahi nizuke. Ez ote dabil motel antxean? Ez ote dijoa geldiegi asmoak betetze lanean?

—Baliteke. Ez dakit. Bestela dioenik ere bada: lasterregi dabilela, alegia. Denetarik entzuten bait da. Ahal duena egiten duenari, zer gehiago eskatuko diozu? Eta gaur, gure eskuartekok murriztekin, ez dakit gehiago egin daitekeen. Euskaltzainei ez zaie deus ordaintzen beren lanakgatik. Askotan beren sakeletik pagatu behar dituzte joan-etorriak eta bestelako gastuak. Bizibidea irabazteko, beren ofizio eta

karguei lotzea beste erremediorik ez dute. Gauzak horrela daudelarik, nola eska diezaikegu ordu asko eta neke asko daramazkiten lanak? Hala ere, eskatzen dizkiegu, eta gogoz erantzuten dute. Saririk gabe, beren sakelaren kaltetan, eta oraindik askotan eskergaiztoa jasotzen dutela. Baina horrek ez gaitu goibeltzen eta ez atzeratzen ere. Badakigu gauzak horrela izaten direla gehienetan mundu kaxkar honetan.

Diru aldetik hain urri eta eskas gauden bitartean, motel antxean ibiltze horrek ez du erremediorik. Aita Larremendik bere garaiko maxiatzaileei esana datorkit gogora: Si quieres que haya más libros vascos, da unas friegas a tu bolsillo, y los habrá...

Hala ta guztiz ere, Euskaltzaindia lanean ari da gaurko eskabideei eta premiei erantzuteko.

Bere Arautegia eta barne-erregulak gaurkotzeko, urrats handiak —oso beharrezkoak zirenak— egin ditu. Idatz-arau batzuk eman ditu: puntuazio markak noiz eta nola jarri, loturik ala bereiz idatzi behar diren partikulak, etab. Euskal Izendegia ere azaldu da, beren umeei euskal izena jarri nahi dieten gurasoei laguntzeko. Denda eta saltoki izendegia ere aurki agertuko da. Euskal Herriko herrien eta herritaren izenak nola diren jakiteko ere, hartako batzordea gogotsu dabil.

Donostiako gure Ordezkaritza, berriz, eskolarako behar den hiztegia prestatzen ari da. Gutxiak baizik ez daki zer lan eskerka hartu duten jaun hauek beren gain. Hitz zerrenda bakoitza hiru aldiz bialtzen zaie aholkulari eta euskaltzainei, haien iritzia eta oharrak jasotzeko. Sei zerrenda onarturik ditu Euskaltzaindiak, eta beste asko bidean dira. Lan oso garrantzitsua eta ondoriotsua euskeraren etorkizunerako.

Arkitektura eta Etxegintza hizte-

gia ere martxan da, eta lanak oso aurrera doaz.

Aditz batuaeren batzordeak ere, hiru urteren buruan, eman digu bere fruitua: Aditz laguntzaile batua. Kalean da iadanik liburuxka.

Euskal irakasle titulua ere jarri da. Titulu hori lortzeko egin beharreko ikasketak, etsaminak, epai mahhaia, diplomak eta agiriak, guzti hori ere martxan da.

Sariketak antolatzen dira. Herria girotzeko jaialdiak ere bai. Aurten horrelako 4 jaialdi eratu dira: Elgoibarren, Arabako Sabandean, Arrasaten eta Lekeition. Beraz, ez gaude hain 10, ene ustez.

—Egin dena aztertzeko, ez ote litzake idazleen batzar bat egokia izango?

—Begira. Euskaltzaindia zorretan dago Euskal Herriarekin. Bere sortze egunean euskera batua egiteko lana hartu zuen bere gain, eta zor hori kitatzeko lanean ari da. Berak bakarrik egin dezakeen lana ez da, baina gidari izatea dagokio, Utzie zaiozue lan hori egiten. Azken hitza, beti bezala, herriak izango du. Egindako lana herriak onartuko du edo ez du onartuko. Eta beste batek zerbait hoberik eskeintzen badio, harena hartuko du, eta gu pozik. Baina aurretik herriari zerbait eskeini behar zaio. Eskein eta eman-keta lan hau ez da galerazi behar. Hau da, behintzat, ene iritzia.

Haize fina dago Arantzazun. Ez dago atarian luzaro egoteko bero usairik. Etxe barruan nahikoa hitzegin dugula eta bostekoa luzatu diogu azkar. Donostia urrutia dago eta Arantzazu aldeko bideak bihurriak dira. «Bake eta zorion» opa dizkiogu gure frantziskotarrari euskararen alde lanean jarrai dezan.

ERRIALDE